

**TURUN
YLIOPISTO**

Matemaattis-luonnontieteellinen
tiedekunta

Koulusegregaation ja koulujen maineen vaikutukset Turun peruskouluihin

Karoliina Sarapelto

Maantiede (Opettaja)

Pro gradu -tutkielma

Laajuus: 20 op

Ohjaaja: Sanna Mäki

7.11.2024

Turku Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

Pääaine: Maantiede

Tekijä: Karoliina Sarapelto

Otsikko: Koulusegregaation ja koulujen maineen vaikutukset Turun peruskouluihin

Ohjaaja: Sanna Mäki

Sivumäärä: 38 sivua + liitteet 3 sivua

Päivämäärä: 7.11.2024

Alueellinen segregatio viittaa sosioekonomisen aseman ja tulotason eroihin eri asuinalueilla, mikä johtaa huono-osaisten ja etnisten vähemmistöjen sekä keskiluokkaisten perheiden eriytymiseen omille alueilleen. Tällä eriytymisellä on merkittäviä vaikutuksia kouluihin, sillä koulusegregaatio vaikuttaa oppilaspuolelta oppimistuloksiin ja oppilaiden minäkuvaan. Koulujen maine puolestaan vaikuttaa perheiden kouluvalintoihin ja muuttopäätöksiin. Perusopetuslain mukaan oppilas sijoitetaan lähikouluunsa, jotta koulumatkat olisivat mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia. Oppilas voi kuitenkin hakea toiseen kouluun, esimerkiksi erikoisluokalle.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan koulusegregaation ja koulujen maineen vaikutuksia Turun peruskouluihin. Keskiössä ovat myös kouluvalinnat sekä oppilaaksiottoalueet ja niiden mahdollinen muokkaaminen. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla peruskoulujen rehtoreita ja koulusegregaation asiantuntijoita, ja kerätty aineisto on analysoitu sisällönanalyysin keinoin.

Tulokset osoittavat, että alueellinen segregatio on Turussa voimakasta ja vaikuttaa peruskouluihin. Segregaatio ilmenee monin eri tavoin ja etenkin lasten välinen eriytyminen on Turussa voimistunut. Huono-osaisuus vaikuttaa eri alueilla, ja se heijastuu myös kouluihin. Maahanmuuttajataustainen segregatio on havaittavissa joissakin Turun peruskouluissa. Koulujen maine vaikuttaa kouluvalintoihin, minkä vuoksi perheet saattavat haluta sijoittaa lapsensa muuhun kouluun kuin lähikouluunsa tai valita painotetun opetuksen luokan tavallisen sijaan. Koulujen maineyön lisääminen voisi vähentää leimaantumista ja torjuntaa.

Turun kaupungilla on erilaisia toimia koulusegregaation ehkäisemiseksi ja poistamiseksi, ja oppilaaksiottoalueiden muokkaaminen voidaan nähdä yhtenä mahdollisena keinona. Kuitenkin tutkimuksen perusteella nykyinen järjestelmä, jossa lähikoulu on oppilaan ensisijainen koulu, vaikuttaa olevan hyvä ratkaisu koulusegregaation ehkäisemiseksi. Turun kaupungin hankkeet ovat esimerkkejä koulusegregaation vähentämiseksi tehdystä työstä.

Koulusegregaation hillitsemiseksi tarvitaan kattavaa lähestymistapaa, joka huomioi sekä alueelliset että koulukohtaiset tekijät. Koulusegregaatio on monimutkainen ilmiö, jonka ratkaiseminen edellyttää eri toimialojen tiivistä yhteistyötä ja syvällistä tutkimusta. Vaikka Suomessa on jo tutkittu koulusegregaatiota, Turun tilanteeseen liittyvää tutkimusta tarvitaan lisää.

Avainsanat: koulusegregaatio, maine, kouluvalinnat, oppilaaksiottoalue, peruskoulu, Turku

Master's thesis

Subject: Geography

Author: Karoliina Sarapelto

Title: The effects of school segregation and school reputation on elementary schools of Turku

Supervisor: Sanna Mäki

Number of pages: 38 pages + attachments 3 pages

Date: 7.11.2024

Regional segregation refers to disparities in socioeconomic status and income levels across different residential areas, leading to the separation of disadvantaged and ethnic minority groups from middle-class families. This segregation has significant implications for schools, as school segregation affects educational outcomes and students' self-perception through the composition of the student body. Furthermore, the reputation of schools influences families' school choices and relocation decisions. According to the Basic Education Act, students are assigned to their local school to ensure that travel distances are as short and safe as possible; however, students can apply to attend a different school, such as one with specialized classes.

This study examines the impact of school segregation and school reputation on Turku elementary schools. It also focuses on school choices and the potential modification of student admission areas. The research was conducted by interviewing principals of elementary schools and experts on school segregation, and the collected data was analyzed using qualitative content analysis.

The results indicate that regional segregation is strong in Turku and affects elementary schools. Segregation appears in various ways, and particularly the segregation among children has intensified in Turku. Disadvantage is evident in different areas and is reflected in the schools. Segregation based on immigrant backgrounds is also appearing in some elementary schools of Turku. The reputation of schools affects school choices, leading families to prefer placing their children in schools other than their local school or to choose specialized classes over standard ones. Enhancing the reputation of schools could help reduce stigma and rejection.

The city of Turku has implemented various measures to prevent and eliminate school segregation, and modifying student admission areas may be seen as one possible approach. However, based on research, the current system in which the neighborhood school is the primary school for students, appears to be an effective solution for preventing school segregation. The initiatives undertaken by the city of Turku serve as examples of efforts made to reduce school segregation.

To mitigate school segregation, a comprehensive approach is needed that takes into account both regional and school-specific factors. School segregation is a complex phenomenon that requires close collaboration among different sectors and more in-depth research. Although school segregation has already been studied in Finland, there is a need for additional research related to the situation in Turku.

Key words: school segregation, reputation, school choices, pupil selection area, elementary school, Turku

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
2 Teoreettinen viitekehys	3
2.1 Segregaatio	3
2.1.1 Alueellinen eriytyminen kaupungeissa	3
2.1.2 Koulusegregaatio	4
2.2 Maine	7
2.3 Koulupaikan määräytyminen	9
2.3.1 Oppilaaksiotto	9
2.3.2 Kouluvalinnat	9
2.4 Tarkastelussa Turku	11
3 Aineisto ja menetelmät	14
3.1 Haastattelut	14
3.2 Laadullinen sisällönanalyysi	16
3.3 Tutkimuksen luotettavuus	19
4 Tulokset	20
4.1 Rehtoreiden haastattelut	20
4.1.1 Segregaatio	20
4.1.2 Maine	21
4.1.3 Oppilaaksiottoalueet	22
4.2 Asiantuntijoiden haastattelut	23
4.2.1 Segregaatio	23
4.2.2 Maine	25
4.2.3 Oppilaaksiottoalueet	27
5 Keskustelu	28
5.1 Kaupunkisegregaatio vaikuttaa kouluihin	28
5.2 Koulujen mainetyö vähentää torjuntaa	31
5.3 Oppilasaineksen sekoittaminen oppilaaksiottoalueilla	32
6 Johtopäätökset	34
Kiitokset	35
Lähteet	36
Liitteet	39
Liite 1: Asiantuntijan haastattelurunko	39
Liite 2: Tietosuojailmoitus rehtoreille	40

1 Johdanto

Segregaatio tarkoittaa alueellista eriytymistä, jossa esimerkiksi asuinalueiden välinen sosioekonominen epätasa-arvo voi ilmetä eroina tulotasossa tai koulutustaustassa (Eerola & Saarimaa 2019). Huono-osaisuuteen liittyy usein alhainen koulutustaso, työttömyys ja päihteiden käyttö ja monilla huono-osaisilla alueilla asuu yhä enemmän etnisiä vähemmistöjä (Rimpelä & Bernelius 2010).

Alueiden segregaatiolla on merkittäviä vaikutuksia myös kouluihin, sillä asuinalueiden eriytyessä koulujen oppilaspohja muuttuu sen mukaan, mistä perheistä oppilaat tulevat (Kosunen ym. 2024). Koulujen oppilaspohjan koostumus vaikuttaa sekä koulujen maineeseen että erityisesti hyvätuloisten perheiden koulu- ja asuinpaikkavalintoihin (Bernelius 2008, Bernelius ym. 2021). Kun kouluun liittyy kielteinen leima, saattaa koulun laatu kyseenalaistaa sekä ympäröivä yhteisö että oppilaat itse, mikä voi vaikuttaa nuorten itseluottamukseen ja uskoon omiin mahdollisuuksiinsa (Huilla 2022). Lisäksi koulusegregaatio eriyttää myös oppilaiden koulutuksellisia valintoja (Kosunen ym. 2024). Lähiöiden jaetut tunteet voivat vaikuttaa merkittävästi asukkaidensa toimintaan, joko vahvistaen sitoutumista ja yhteisöllisyyttä tai lisäten ulkopuolisuuden kokemuksia, mikä puolestaan voi johtaa turhautumiseen alueen leimautumisen vuoksi (Repo 2023).

Kaupunkien segregaatiota pyritään ehkäisemään esimerkiksi kaupunkisuunnittelulla, jolla on suuri merkitys myös koulusegregaation vähentämisessä (Eerola & Saarimaa 2019, Bernelius & Huilla 2021). Turussa perusopetuksen oppilaat sijoitetaan oman alueensa lähikouluun, ja oppilaaksiottoalueet on suunniteltu niin, että koulumatkat ovat mahdollisimman lyhyet ja turvalliset (L 628/1998, 6. §). Koulut voivat erottautua erikoisluokilla tai painotetun opetuksen luokilla, mikä voi lisätä tiettyjen koulujen houkuttelevuutta (Kalalahti & Varjo 2012). Turussa eriytymisen on havaittu olevan voimakasta erityisesti lasten keskuudessa (Saikkonen ym. 2018). Kaupunkikoulujen painotettu opetus ja oppilasvalintakriteerit luovat eroja koulupaikkojen saamisessa, mikä voi suosia perheitä, joilla on enemmän taloudellista ja kulttuurista pääomaa ja näin edistää sosiaalista eriytymistä jo perusopetuksen aikana.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää alueellisen segregaation ja koulusegregaation välistä yhteyttä. Tutkimuksessa tarkastellaan myös oppilaaksiottoalueiden roolia koulusegregaatioissa sekä koulun maineen yhteyttä oppilaiden kouluvalintoihin. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla Turun suomenkielisen perusopetuksen

rehtoreita sekä koulusegregaation asiantuntijoita. Aineiston analysoinnissa hyödynnettiin laadullista sisällönanalyysiä, jonka tavoitteena oli tuoda rehtorien ja asiantuntijoiden näkemykset ja kokemukset esiin.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat

1. Mitä vaikutuksia kaupungin segregatioilmiöllä on Turun peruskouluihin?
2. Mitä vaikutuksia koulujen maineella on Turun peruskouluihin ja oppilaiden kouluvalintoihin?
3. Miten oppilaaksiottoalueita tulisi muokata niin, että ne ehkäisisivät tai poistaisivat koulusegregaatiota?

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Segregaatio

2.1.1 Alueellinen eriytyminen kaupungeissa

Segregaatio tarkoittaa alueellista eriytymistä, joka voi ilmetä asukkaiden tulotason tai sosioekonomisen taustan perusteella eri asuinalueilla (Eerola & Saarimaa 2019). Tyypillinen segregaation muoto on myös erilaisten etnisten taustojen alueellinen eriytyminen (Bernelius 2013). Alueellinen segregaatio liittyy usein sosioekonomisiin ja etnisiin eroihin, joiden kasvu eri alueiden välillä on yhteydessä hyvinvoinnin eroihin (Bernelius & Huilla 2021). Tätä ilmiötä kuvaa myös käsite sosiospatiaalinen segregaatio. Segregaatiolla on monia ulottuvuuksia, jotka voivat liittyä esimerkiksi työpaikkoihin, harrastuksiin tai liikkumiseen kaupungissa, joten se ei ilmene vain asuinalueilla.

Yksi seudullisen kehityksen merkittävimmistä haasteista on huono-osaisuuden alueellinen keskittyminen (Rimpelä & Bernelius 2010). Huono-osaisuudella viitataan useiden elämänlaatua heikentävien tekijöiden kasautumiseen yksilölle, eikä esimerkiksi pelkästään pienituloisuus tarkoita automaattisesti huono-osaisuutta (Kosunen ym. 2024). Huono-osaisuus keskittyy erityisesti vanhoihin lähiöihin, kuten pääkaupunkiseudun itäosiin (Rimpelä & Bernelius 2010). Aikuisväestön koulutustaso on keskeinen tekijä asuinalueiden jakautumisessa; heikko koulutustaso, alhainen työllisyys ja korkea työttömyys korostavat segregaatioon liittyviä piirteitä tietyillä alueilla. Huono-osaisuus voi myös ilmentyä päihteiden käytön lisääntymisenä tai lastensuojelun asiakkuutena. Maahanmuuttajat keskittyvät usein samoille alueille kuin kantaväestön heikoimmassa asemassa olevat perheet. Vähemmistöt ja muut heikommassa asemassa olevat ihmiset eivät kuitenkaan itse aiheuta tätä ongelmaa pyrkimällä asuttamaan samoja alueita (Bunar & Ambrose 2016).

Segregaatiota voidaan ehkäistä sosiaalisella sekoittamisella, joka tarkoittaa eri sosiaaliluokista tulevien ihmisten asumista samalla alueella (Eerola & Saarimaa 2019). Tämä voi toteutua esimerkiksi siten, että houkuttelevasta asuinalueesta osa asunnoista suunnataan pienituloisille tai että alueen rakennuskanta on monimuotoista. Myös julkisten palveluiden saatavuus ja laatu vaikuttavat alueen houkuttelevuuteen; mitä tasalaatuisempia palvelut ovat, sitä vähemmän ne aiheuttavat segregaatiota ohjaamalla tiettyjä ihmisryhmiä tietyille alueille. Esimerkiksi koulujen oppilaaksiottoalueet voivat lisätä segregaatiota, koska pääsy tiettyyn kouluun voi edellyttää asumista tietyllä alueella.

Segregaatio nähdään haitallisena ilmiönä ja sen vuoksi sitä pyritään estämään poliittisin toimin ja kaupunkisuunnittelulla (Eerola & Saarimaa 2019). Kaupunkien tavoitteena on luoda sosiaalisesti tasapainoisia asuinalueita ja monipuolista asukasrakennetta. Sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo ovat keskeisiä arvoja suomalaisessa yhteiskunnassa (Rimpelä & Bernelius 2010). Kaupungistuminen tuo kuitenkin haasteita monimuotoisen asukasrakenteen toteuttamiseen suurilla metropolialueilla.

Suomen ainoaan metropolialueeseen kuuluvat Helsinki ja sen ympäristökunnat, ja tämä alue kasvaa niin nopeasti, että se on Euroopan kärjessä kasvunopeudessaan. Helsingissä on jo pitkään toteutettu politiikkaa, joka pyrkii sekoittamaan väestörakennetta eri alueilla (Eerola & Saarimaa 2019). Lisäksi Asumisen kehittämis- ja rahoituskeskus (ARA) edistää Suomessa monipuolista asukasrakennetta vuokrakohteissaan rakentamalla niitä tasaisesti ympäri maata. Tavoitteena on varmistaa, että samoihin rakennuksiin ei kasaudu pelkästään pienituloisia asukkaita.

2.1.2 Koulusegregaatio

Euroopassa on viitteitä siitä, että kaupunkien eriytyessä hyvä- ja huono-osaisiksi naapurustoiksi muutkin elämän osa-alueet segregoituvat (Bernelius & Huilla 2021). Ihmiset tapaavat samankaltaisia ihmisiä kouluissa, työpaikoilla ja vapaa-ajalla. Sosiaalinen eriarvoisuus on viime vuosikymmeninä lisääntynyt monissa maailman kaupungeissa (Bonal & Bellei 2018). Kaupunkien eriytyminen, muuttoliikkeet ja koulutuspolitiikka ovat johtaneet siihen, että koulutkin ovat eriytyneet kaikkein heikoimmassa asemassa olevien sosiaaliryhmien ja keskiluokan välillä. Koulujen eriytymisellä on merkitystä myös oppilaiden kokemuksiin itsestään osana kouluyhteisöä (Bernelius & Huilla 2021). Lisäksi alueellinen eriytyminen saattaa ohjata nuorten koulutuksellisia valintoja ja tuottaa eriytymistä koulupoluilla (Kosunen ym. 2024).

Alueellinen eriytyminen ja koulujen eriytyminen kytkeytyvät toisiinsa siten, että alueiden eriytyessä myös koulujen oppilaspohja eriytyy (Kosunen ym. 2024). Näin ollen oppilaiden ja koulujen osaamiserot eivät selity koulutusjärjestelmällä (Bernelius 2008). Sen sijaan naapurustojen segregaatiokehitys ja oppimistulosten erot ovat kuitenkin kytkeytyneet toisiinsa (Bernelius & Huilla 2021).

Kouluissa oppilasohjaus vaikuttaa niiden maineeseen sekä etenkin parempiossaisten perheiden kouluvalintoihin ja muuttopäätöksiin (Bernelius 2008). Oppilasohjaus sen sijaan vaikuttaa koko koulun oppimistuloksiin, sillä oppilaiden taustat heijastuvat oppimistuloksiin (Bernelius 2010). Oppilaiden erot liittyvät yhteiskunnalliseen eriarvoisuuteen ja perhetaustoihin (Bernelius 2008). Esimerkiksi painotetuille luokille hakiessa oppilas tarvitsee sosiaalista, taloudellista ja kulttuurista pääomaa, jota eri perheiden lapsilla on vaihtelevasti riippuen siitä, mihin yhteiskuntaluokkaan he kuuluvat (Kosunen ym. 2024).

Erityisesti kuntien tai asuinalueiden väliset asukasrakenteen erot heijastuvat vahvasti lasten ja nuorten arkeen sekä alueen koulujen toimintaan (Rimpelä & Bernelius 2010). Asuinalueiden erot ilmenevät oppilaiden valikoitumisen myötä myös kouluissa. Alueellisista tekijöistä johtuvat erot kouluissa ovat niin merkittäviä, että koulujen oppimistuloksia on mahdollista ennustaa tietämättä muita koulun ominaisuuksia. Koulujen oppimistulosten tarkastelussa keskeisiä huomioon otettavia seikkoja ovat alueen aikuisväestön tulo- ja koulutustaso sekä asuntojen hallintamuoto.

Esimerkiksi Ruotsissa on kouluja, joissa ei ole yhtään ruotsia äidinkielenään puhuvaa oppilasta (Bunar & Ambrose 2016). Koulusegregaatio on haaste myös suomalaisen koulutusjärjestelmän tasa-arvoisuudelle ja sen syventyessä oppilaille voi olla hyvinkin toisistaan poikkeavat arkielämät (Kosunen ym. 2024). Koulusegregaation ehkäiseminen riippuu kunnan toimintapolitiikasta (Kalalahti & Varjo 2012). Kunnat edesauttavat eri mittakaavoissa koulujen profiloitumista, mutta samaan aikaan eriytymistä ehkäistään esimerkiksi asuntopolitiikalla ja lähikouluperiaatteella. Kuitenkin eriytymistä on Suomessa tapahtunut myös kaupunkien välillä, mikä asettaa eri kuntien asukkaat eriarvoiseen asemaan.

Jos kouluja ja naapurustoja olisi yhtä monta ja oppilaalle osoitettaisiin lähikoulu, koulujen välinen segregatio vastaisi naapurustojen välistä segregatiota (Harris & Johnston 2020). Yhdysvalloissa tehdyssä tutkimuksessa on havaittu, että korkean tulotason naapurustojen kouluilla on enemmän sosiaalisia, taloudellisia ja opetuksellisia resursseja, ja oppilaille on paremmat oppimistulokset kuin matalan tulotason naapurustojen kouluilla (Owens & Candipan 2019).

Tasa-arvoisuudelle on haaste, jos joistakin alueista ja kouluista tulee koulutuksellisesti huono-osaisia paikkoja, mikä kaventaa myös tulevaisuuden näkymiä näiden koulujen oppilaille (Bernelius & Huilla 2021). Oppilaiden koulutuspolut ja oppiminen ovat yhteydessä yhteiskuntaluokkiin (Kosunen ym. 2024). Helsingin metropolialueella

oppimistulokset ovat eriytyneet eniten koko maan mittakaavassa (Bernelius 2010). Tämä on tulosta alueellisesta eriytymisestä, joka johtaa oppilasohjan valikoitumisen myötä eriytyneisiin oppimistuloksiin. Maan parhaimmat ja heikoimmat tulokset löytyvät Helsingin seudulta (Rimpelä & Bernelius 2010). Tämä eriytymiskehitys ei kuitenkaan tutkimusten mukaan selity opettajien pätevyyden eroilla tai vaihtelevilla resursseilla. Syy tälle eriytymiselle on oppilaiden eriytyemisessä eli siinä, miten oppilasohja on valikoitunut kouluihin. Koulut eriytyvät, koska kaupungin segregaatioilmiö vaikuttaa koulujen oppilasohjaan esimerkiksi kouluvalintojen kautta, mikä puolestaan vaikuttaa oppimistuloksiin. Jos kouluissa toteutetaan sosiaalista sekoittamista eri taustoista tulevien oppilaiden kesken, on tärkeää varmistaa, että myös keskiluokkaisten perheiden lapset pysyvät lähikouluissaan (Kosunen ym. 2024).

Tutkimusten mukaan kouluissa osaamistasoltaan heikompien ja parhaiden osaajien välinen kuilu on kasvanut viime vuosina Suomessa (Bernelius & Huilla 2021). Lukutaidon ja matematiikan taitojen osalta erot ovat suurimpia pääkaupunkiseudulla. Myös luonnontieteiden aineiden osaamiserot korostuvat kaupungeissa. Maaseudulla osaamiserot ovat tasaisempia. Kaupunkiseudulla erot koulujen välillä ovat kuitenkin korostuneet, ja erityisesti kaupunkien lähiöalueilla on havaittu heikompia oppimistuloksia.

Oleellinen asia oppimistulosten tarkastelussa on, että koulutuksellinen hyvä- ja huono-osaisuus ei johdu maakuntien tai kuntien välisestä eriytymisestä, vaan ennen kaikkea se on merkki koulujen oppilasalueiden välisestä eriytymisestä (Bernelius & Huilla 2021). Tämä eriytymiskehitys tiivistyy erityisesti suuremmilla kaupunkialueilla. Koulutuksen kannalta huono-osaisuuden riskissä ovat sosiaalisesti huonossa asemassa olevat kaupunkinaapurustot.

Oppimistulokset ovat kuitenkin myös heikentyneet kokonaisuudessaan (Bernelius & Huilla 2021). Myös perhetaustan vaikutus lasten ja nuorten oppimistuloksiin on voimistunut. Segregaatioilmiö näkyy jo päiväkodeissa, muun muassa tuen tarpeen keskittymisenä tiettyihin yksiköihin. Asuinpaikka, sosiaalinen tausta ja sukupuoli vaikuttavat merkittävästi oppimistuloksiin (Bernelius 2008).

PISA-tutkimusten perusteella Suomen peruskoulut ovat erinomaisia ja tasalaatuisia oppimistulosten osalta verrattuna eri alueisiin (Rimpelä & Bernelius 2010). Nuorten mielenterveystilastot eivät kuitenkaan korreloi näiden tulosten kanssa. Tämä viittaa siihen, että nuorten hyvinvoinnissa on Suomessa edelleen haasteita. Myöskään oppimisen ja hyvinvoinnin välistä suhdetta ei tunneta hyvin, sillä hyvinvointia ei ole juurikaan mitattu

samoissa tutkimusasetelmissä oppimistulosten tai oppimaan oppimisen kanssa. Suomessa on kuitenkin tehty vain vähän tutkimusta siitä, miten koulu ja asuinalue vaikuttavat nuorten elämään ja voisivatko koulut olla osana vaikuttamassa asuinalueiden kehitykseen perheiden muuttopäätösten kautta.

Koulusegregaatio vaikuttaa myös koulutuksen huono-osaisuuden kasaantumiseen ja sen ylisukupolvisuuteen (Bernelius & Huilla 2021). Tämän vuoksi onkin tärkeää ymmärtää eriytymiskehityksen taustalla olevia yhteiskunnallisia ja alueellisia tekijöitä sekä löytää ratkaisuja koulujen ja oppilaiden tasa-arvon tukemiseksi. Kaupunkisuunnittelulla on merkittävä rooli koulusegregaation ehkäisyssä ja poistamisessa.

Maailmanlaajuisesti tutkimus koulusegregaatiosta on rajallista, ja oleellista tietoa saattaa puuttua tai aiheen tutkiminen on laiton (Bonal & Bellei 2018). Hallitukset eivät yleensä rahoita herkkien aiheiden tutkimusta, mikä lisää tutkijoiden vastuuta siitä, että tärkeistä ja kiistanalaisista aiheista tehdään tutkimusta.

2.2 Maine

Kaikilla alueilla on oma identiteettinsä, ja joillakin alueilla on myös maine (Kearns 2013). Identiteetti-käsite kuvaa sosiaalisten ryhmien luonnetta (Paasi 1984). Alueen identiteetti viittaa alueen ominaisuuksiin, jotka erottavat sen muista alueista. Alueesta puhuminen kertoo sekä puhujasta että puhuttavasta alueesta (Zimmerbauer 2008). Kielellisessä tuottamisessa puhuja tai kirjoittaja tekee aina valintoja siitä, mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta. Tällöin sanallisessa viestinnässä puhujalla on valta-asema.

Alueet kilpailevat keskenään sijoituksista, yrityksistä, asukkaista ja työvoimasta (Zimmerbauer 2008). Eri alueilla on asukkaita houkuttelevia vetovoimatekijöitä, joista yksi on myönteinen imago. Kunnat ja maakunnat pyrkivät jatkuvasti parantamaan imagoaan. Imago määritellään henkilön omaksi arvioksi uskomuksen kohteesta, kun taas maine on uskomus muiden ihmisten uskomuksista (Kearns 2013). Maine syntyy, kun tietty määrä ihmisiä uskoo siihen ja ilmaisee uskomuksensa muille. Maine voi olla myönteinen tai kielteinen. Asukkaiden käsitykset asuinalueensa maineesta ovat usein myönteisempiä, kuin muualla asuvien käsitykset tästä kyseisestä alueesta.

Jos alueella on erityisen kielteinen maine, sitä kutsutaan leimaksi (englanniksi stigma) (Huilla 2022). Leimautuminen on aina kielteistä ja se liittyy paikkaan tai asiaan (Kearns

2013). Leimautuminen on sosiaalinen tapahtuma, jossa henkilö tai ryhmä kokee tai havaitsee kielteisen uskomuksen, joka johtaa syrjintään, syrjäytymiseen, hylkäämiseen, syyllistämiseen tai väheksyntään. Leimautuminen liittyy kohteen ominaisuuksista johtuvaan asenteisiin perustuvaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja toimintaan.

Asuinalueen leimautuminen koskee myös alueen asukkaita, jolloin he saavat tietynlaisen leiman (Repo 2023). Asuminen huono-osaisella alueella vaikuttaa ihmisten tunteeseen yhteenkuuluvuudesta ja toisaalta ulkopuolisuudesta (Jupp 2013). Lähiöiden yhteisölliset ja jaetut tunteet vaikuttavat ihmisten toimintaan ja voivat olla joko myönteisiä tai kielteisiä (Repo 2023). Nämä tunteet voivat vahvistaa alueeseen sitoutumista ja yhteisöllisyyttä tai lisätä ulkopuolisuuden kokemuksia ja ristiriitoja. Leimautuminen voi aiheuttaa asukkaissa turhautumista alueensa maineeseen, jolloin he voivat kokea, etteivät he koskaan pääse eroon leimasta. Lähiöiden muutokset, kuten palveluiden katoaminen ja maahanmuuttajien sijoittuminen alueelle, herättävät voimakkaita tunteita, jotka voivat joko vahvistaa alueeseen sitoutumista tai lisätä ulkopuolisuuden tunnetta.

Koululla on suuri merkitys lasten ja nuorten elämään (Kiilakoski 2012). Toisaalta lapset ja nuoret muokkaavat itse koulukulttuuria ja vaikuttavat siihen, minkälainen kouluympäristö on. Kaupungin alueellinen rakenne on merkittävä taustatekijä sille, minkälaiseksi oppilasohja muotoutuu (Bernelius 2008). Marginaalisemmassa asemassa olevilla nuorilla on lähtökohtaisesti heikommat toimintamahdollisuudet (Kiilakoski 2012). Oppilaan henkilökohtainen maine muotoutuu kouluyhteisön kautta.

Asuinalueiden segregaatoin ja koulujen maineen välillä on osoitettu olevan yhteys (Bernelius ym. 2021). Koulujen maine on yksi keskeisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat perheiden kouluvalintoihin, ja se liittyy myös asuinympäristön valintaan. Lähialueen ja koulun maineen välinen yhteys voi olla sellainen tekijä, joka lisää eriytymiskehitystä.

Leimat vaikuttavat kouluihin siten, että ulkopuoliset voivat epäillä koulun laatua (Huilla 2022). Koulun laatuun ei todellisuudessa vaikuta koulun henkilökunnan, oppilaiden tai vanhempien toimet, vaan kyse on näistä riippumattomasta ilmiöstä. Lisäksi alueen leima sisäistyy alueen asukkaisiin, mikä tarkoittaa, että tietyn alueen lapset ja nuoret voivat leiman vuoksi olla taipuvaisia epäilemään omia kykyjensä tai mahdollisuuksiaan. Alueiden leimautuminen vaikuttaa myös koulujen rekrytointiin henkilöstön saatavuuden vaikeutena. Lisäksi se vaikuttaa perheiden muutto- ja kouluvalintoihin. Tämä puolestaan kiihdyttää koko kaupungin segregatioilmiötä. Maineen myötä ihmisille voi kehittyä kielteisiä tai myönteisiä

uskomuksia alueesta, kun taas leimautumisella on vain kielteisiä vaikutuksia alueeseen ja sen asukkaisiin (Kearns 2022). Media on osaltaan vaikuttanut joidenkin lähiöiden kielteisen maineen muodostumiseen (Repo 2023).

2.3 Koulupaikan määräytyminen

2.3.1 Oppilaaksiotto

Kunnat ovat vastuussa perusopetuksen järjestämisestä ja tekevät yhteistyötä koulujen kanssa oppilaaksiotosta (Pasu ym. 2023). Oppilaaksiotto tapahtuu perusopetuslain (L 628/1998, 6. §) mukaan niin, että kunta sijoittaa oppivelvollisen oppilaan hänen omaan lähikouluunsa. Perusopetuslain mukaan opetuksen järjestämisessä kunnissa on huomioitava, että oppilaiden koulumatkat ovat mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia. Vaikka kunta ensisijaisesti sijoittaa oppivelvolliset lähikouluun, se voi perustellusta syystä muuttaa opetuksen järjestämispaikkaa.

Turku on jaettu oppilaaksiottoalueisiin ja nämä perusopetuksen oppilasalueet (kuva 1) määräytyvät asuinalueiden perusteella niin, että oppilas sijoitetaan oman asuinsoitteensa lähikouluun (Turun kaupunki 2022). Oppilas voi kuitenkin halutessaan hakeutua muuhun kouluun kuin hänelle määrättyyn kouluun, mikäli koulussa on tilaa ja oppilaiden maksimimäärä luokissa tai koulussa ei ylity. Lisäksi oppilas voi hakea erikoisluokille, joihin haetaan tavallisesti testimenettelyllä. Koulumatkakorvauksia oppilas ei kuitenkaan saa, jos hän hakee koulupaikkaa toissijaisesta koulusta, mukaan lukien erikoisluokat.

Oppilaaksiottoalueen ominaisuuksien tunteminen mahdollistaa alueen koulujen oppimistulosten kohtalaisen tarkan laskennallisen ennusteen tekemisen, sillä kaupunkirakenteen ja koulujen oppimistulosten välillä on niin selkeä yhteys (Rimpelä & Bernelius 2010). Koulun sijaintialueen ominaisuudet määrittelevät suurelta osin sen, minkälaisia oppimistuloksia koulussa saavutetaan (Bernelius 2008).

2.3.2 Kouluvalinnat

Perusopetuslakiin (L 628/1998) on kirjattu oppilaan oikeus hakea koulupaikkaa muusta, kuin lähikoulustaan (Kalalahti & Varjo 2012). Lain myötä kouluilla on mahdollisuus erottaa esimerkiksi painotettujen aineiden luokilla tai erikoisluokilla ja siten valikoida oppilaita

valintakokeiden tai muiden menettelyjen avulla (Kalalahti & Varjo 2012). Toisaalta painotetun opetuksen valinta voi eriyttää eri taustoista tulevia oppilaita, mikä tuottaa sosiaalista eriytymistä koulupoluilla (Pasu ym. 2023).

Koulut kilpailevat edullisesta asemasta koulutusmarkkinoilla, joissa mittareina toimivat vakaa oppilasmäärä, hyvä maine, vakaa talous ja hyvät oppimistulokset (Bunar & Ambrose 2016). Suomen kunnat joko edistävät tai rajoittavat koulumarkkinoita ja kilpailua koulujen välillä (Kalalahti & Varjo 2012). Perheen mahdollisuus valita haluamansa koulu riippuu perheen sosiaalisesta, kulttuurisesta ja taloudellisesta pääomasta, mikä tuottaa eriarvoisuutta perheiden kesken.

Kouluvalinnoissa koulun maine sekä alueen sosiaalinen ja alueellinen maantiede kytkeytyvät toisiinsa (Bunar & Ambrose 2016). Kouluvalintoja tarkastellessa tulee tarkastella mitä vanhemmat haluavat, kun he valitsevat koulua lapsilleen (Wettlaufer & Farwick 2024). Koulujen mainetta määrittelee usein niiden kuviteltu laatu (Bunar & Ambrose 2016). Vanhemmat suosivat kouluja, jotka sijaitsevat lähellä heidän kotiaan, joissa on samankaltaisista taustoista tulevia oppilaita ja hyvät oppimistulokset (Wettlaufer & Farwick 2024).

Lapsen koulutuspolun valinnat alkavat jo varhaiskasvatusyksikön valinnasta (Seppänen ym. 2018). Hyvään lähikouluun pääsy voidaan varmistaa muuttamalla alueelle, joka on kyseisen koulun oppilaaksiottoalue (Kortelainen ym. 2016). Esimerkiksi Helsingissä asuntojen hinnat nousevat lähikoulun oppimistulosten parantuessa. Tämä kehitys muistuttaa Ison-Britannian, Ranskan ja Yhdysvaltojen kehitystä, jossa koulun oppimistulosten ja asuntojen hintojen välinen suhde liittyy oppilaaksiottoalueisiin. Vanhemmat voivat valita lapsensa koulun oman asuinalueensa valinnan myötä.

Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan koulunvalinnan lisääntyminen on johtanut koulusegregaation kasvuun, kun vanhemmat valitsevat lapselleen koulun (Branden & Bygren 2022). Tutkimuksessa keskitytään vain koulukohtaiseen segregatioon, eikä koulun sisäistä segregatiota tarkastella. Laaja kouluvalintapolitiikka voi syventää segregatioilmiötä, sillä se antaa perheille mahdollisuuden valita kouluja, mikä voi johtaa sosiaalisten ja etnisten ryhmien eriytymiseen (Bunar & Ambrose 2016). Toisaalta rajoittavampi tai valvotumpi koulunvalintapolitiikka voisi tulevaisuudessa lieventää koulujen eriytymistä ja edistää tasavertaisempia mahdollisuuksia eri oppilasryhmille. Tällä

tavoin koulunvalintapolitiikalla on merkittävä rooli koulujen maineen ja sosiaalisen eriarvoisuuden hallinnassa.

Vapaan koulunvalinnan puolustajat uskovat, että se tarjoaa heikommassa asemassa oleville lapsille, kuten vähemmistöille ja alhaisen sosioekonomisen taustan omaaville, mahdollisuuden päästä parempiin kouluihin, jotka sijaitsevat kauempana heidän asuinalueistaan (Brandén & Bygren 2022). Tämän perusteella koulunvalinnan lisääntymisen on väitetty vähentävän koulusegregaatiota. Koulunvalinnan vapautusmalli nähdään keinona torjua asuinalueiden segregatiota.

Vaikka Suomen koulutuspolitiikka pyrkii tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, kaupunkikouluissa painotettu opetus ja oppilasvalintakriteerit luovat eroja koulupaikkojen saamisessa (Pasu ym. 2023). Oppilasvalintakäytännöt voivat suosia perheitä, joilla on enemmän taloudellista ja kulttuurista pääomaa, mikä voi johtaa sosiaalisten eriytymisilmiöiden syntymiseen jo perusopetuksen aikana.

2.4 Tarkastelussa Turku

Turussa etnistä eriytymistä on havaittu enemmän, kuin esimerkiksi Helsingissä tai Tampereella (Saikkonen ym. 2018). Tutkimusten mukaan lasten segregatiota esiintyy Turussa enemmän kuin työikäisen väestön eriytymistä. Lapset, joilla on kaksi ulkomaalaissyntyistä vanhempaa, ovat alueellisesti eriytyneet voimakkaasti verrattuna kahden suomalaisen vanhemman lapsiin. Turun kaupungin keskustassa asuu suuri osa kaupungin pienituloisimmista ihmisistä. Kaupungin keskustan pienituloiset ovat suureksi osaksi suomalaissyntyisiä, kun taas pienituloiset ulkomaalaissyntyiset asuvat pääosin kaupungin laitaosissa alemman hintatason alueilla. Opiskelijoiden sijoittuminen eri alueille Turussa korostaa tätä pienituloisten asukkaiden jakautumista etnisesti. Suomalaissyntyiset pienituloiset opiskelijat asuvat eri alueilla kuin maahanmuuttajat, jotka eivät ole opiskelijoita. Lisäksi Turussa opiskelijat asuvat harvemmin ARA-asunnoissa verrattuna Tampereeseen tai Helsinkiin.

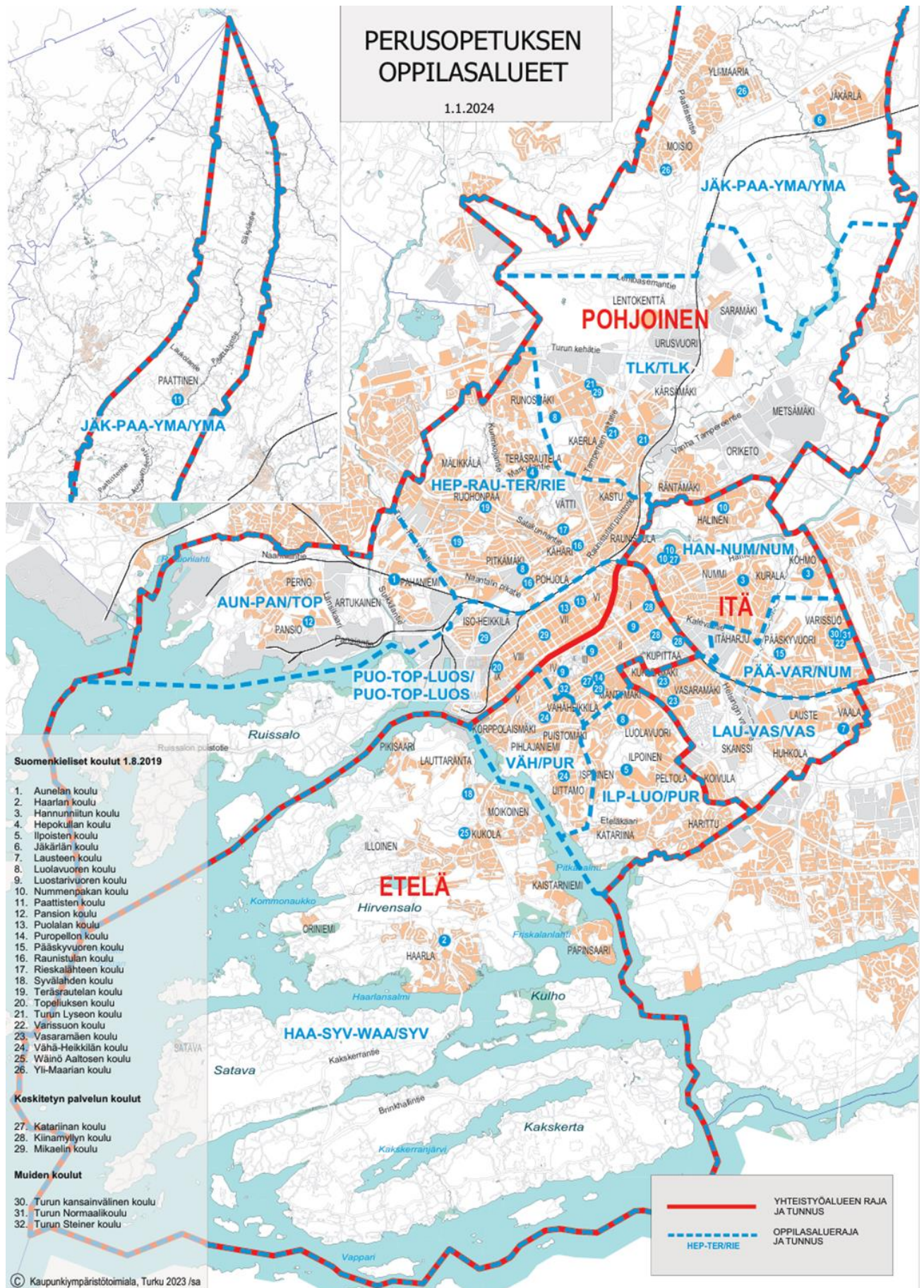
Turun oppilaaksiottoalueet on jaettu kolmeen yhteistyöalueeseen (kuva 1): pohjoinen, eteläinen ja itäinen yhteistyöalue (Turun kaupunki 2022). Oppilasalueita on yhteensä 11, ja oppilaan koulupaikka määräytyy näiden perusteella. Oppilas sijoitetaan oman oppilasalueensa kouluun, ellei hän hae muuhun kouluun.

Pohjoiseen yhteistyöalueeseen kuuluvat oppilasalueet Jäkärä-Paattinen-Yli-Maaria, Turun lyseo, Hepokulta-Raunistula-Teräsrautela/Rieskalähde, Aunela-Pansio/Topelius ja Puolala-Topelius-Luostarivuori. Eteläiseen yhteistyöalueeseen kuuluvat oppilasalueet Haarla-Syvälähti-Wäinö, Vähä-Heikkilä/Puropolto ja Ilpoinen-Luolavuori/Puropolto. Itäiseen yhteistyöalueeseen kuuluvat oppilasalueet Lauste-Vasaramäki/Vasaramäki, Pääskyvuori-Varissuo/Nummenpakka ja Hannuniittu-Nummenpakka/Nummenpakka.

Turun kaupungilla käynnistyi vuonna 2021 projekti, jonka tavoitteena on vähentää koulusegregaatiota (Koulusegregaation vähentäminen Turussa 2024). Projekti nimeltään "Koulusegregaation vähentäminen Turussa" tähtää koulujen eriytymiskehityksen katkaisemiseen ja tasa-arvoisten oppimisen edellytysten tarjoamiseen kaikille Turun koulujen oppilaille. Erityisesti huono-osaisempien alueiden koulujen vetovoiman lisääminen on keskiössä. Projektin tavoitteena on laatia Turun kaupungin koulusegregaation ehkäisemisen tiekartta, johon kootaan tarvittavat toimenpiteet. Rahoitusta projekti on saanut opetus- ja kulttuuriministeriöltä sekä Turun kaupungilta, ja se on saanut jatkorahoituksen vuoteen 2025 asti.

Vuonna 2024 Turussa käynnistyi myös hanke nimeltä "Kaikil hyvä opintie", jonka tarkoituksena on viedä "Koulusegregaation vähentäminen Turussa" -hankkeessa kehitetyt toimenpide-ehdotukset päätöksentekoon (Perusopetuksen projektisalkku 2024). Tavoitteena on vaikuttaa koulujen ja varhaiskasvatyüksiköiden segregatiokehitykseen ottaen koulujen eriytymisnäkökulma huomioon kaikessa lapsia ja nuoria koskevassa päätöksenteossa ja toiminnassa.

Kuva 1. Turun perusopetuksen oppilaaksiottoalueet (Koulupaikan määrätyminen 2024).

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Haastattelut

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään koulusegregaatioon ja koulujen maineeseen vaikuttavia tekijöitä sekä niiden vaikutuksia Turun peruskouluihin. Aineisto kerättiin haastattelemalla Turun perusopetuksen rehtoreita ja koulusegregaation asiantuntijoita. Rehtoreiden haastattelut olivat tutkimuksen kannalta keskeisiä, sillä rehtoreiden työpaikka on tutkimuksen kohteena. Tavoitteena oli saada selville heidän henkilökohtaisia kokemuksiaan ja mielipiteitään koulusegregaation ilmenemisestä Turun peruskouluissa. Asiantuntijat valittiin haastateltaviksi heidän tutkimusalansa perusteella ja tutkimuksessa haluttiin erityisesti haastatella koulusegregaatioon perehtyneitä asiantuntijoita.

Aineisto on kerätty puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastateltavina oli kolme Turun suomenkielisten peruskoulujen rehtoria (taulukko 1). Puolistrukturoidussa haastattelumuodossa käytetään etukäteen mietittyjä teemoja sekä niihin liittyviä kysymyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2012). Haastattelujen tavoitteena oli selvittää rehtoreiden käsityksiä koulusegregaatiosta ja koulujen maineesta heidän työskentelykouluissaan. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin segregaatian vaikutuksia yleisesti Turun peruskouluihin ja oppilaiden kouluvalintoihin. Haastattelukysymykset olivat samat kaikille rehtoreille. Haastattelupyyntö lähetettiin kaikille Turun suomenkielisen perusopetuksen rehtoreille, joiden kouluun oppilaat tulevat rajatulta oppilasalueelta. Mukaan ei otettu keskitetyn palvelun kouluja, joiden oppilasalueena on koko Turku, kuten esimerkiksi sairaalakouluja.

Toinen puolistrukturoitu haastattelu (liite 1) toteutettiin asiantuntijoille (taulukko 1), jotka tekevät työtä koulusegregaatioaiheen parissa. Asiantuntijat olivat Helsingin yliopiston dosentti (Venla Bernelius), toinen tutkija (joka ei halunnut asemaansa tämän tarkemmin esille) sekä kaksi Turun kaupungin työntekijää.

Taulukko 1. Haastateltavat sekä haastattelupäivämäärät.

HAASTATELTAVAT	NIMI	TYÖNKUVA/ASEMA	HAASTATTELU- PÄIVÄMÄÄRÄ
Rehtori 1	anonyymi	Turun peruskoulun rehtori	19.8.2024
Rehtori 2	anonyymi	Turun peruskoulun rehtori	26.8.2024
Rehtori 3	anonyymi	Turun peruskoulun rehtori	10.9.2024
Asiantuntija 1	Venla Bernelius	Helsingin yliopiston dosentti	2.9.2024
Asiantuntija 2	anonyymi	Turun kaupungin työntekijä 1	4.9.2024
Asiantuntija 3	anonyymi	Turun kaupungin työntekijä 2	4.9.2024
Asiantuntija 4	anonyymi	tutkija	10.9.2024

Asiantuntijahaastattelut poikkesivat joiltakin osin rehtoreiden haastatteluista ja ne olivat myös keskenään hieman erilaisia. Turussa toimivilta asiantuntijoilta kysyttiin heidän käsityksiään alueellisesta segregatiosta ja koulusegregatiosta, jotka vaikuttavat Turun perusopetukseen. Lisäksi selvitettiin heidän näkemyksiään Turun peruskoulujen maineesta ja keinoista, joilla voitaisiin vähentää koulusegregaatiota. Haastatteluissa pyrittiin myös selvittämään, millaisilla toimenpiteillä Turun kaupunki pyrkii ehkäisemään segregatiota ja koulujen leimautumista sekä muokkaamaan oppilaaksiottoalueita koulusegregaation vähentämiseksi. Helsingin yliopiston dosentin haastattelukysymykset koskivat koko Suomea.

Rehtoreiden haastatteluissa esitettiin yhteensä kuusi kysymystä, kun taas asiantuntijahaastatteluissa (liite 1) kysymyksiä oli kahdeksan. Molemmat haastattelut jaettiin kolmeen luokkaan: 1. segregatio, 2. maine ja leimautuminen sekä 3. oppilaaksiottoalueet. Haastateltavat saivat mahdollisuuden tutustua kysymyksiin ja keskeisiin käsitteisiin ennen haastattelua, jotta vastaaminen olisi helpompaa ja harkitumpaa. Käsitteiden selityksillä pyrittiin varmistamaan, että kaikilla haastatteluun osallistuvilla oli mahdollisimman yhtenevä käsitys aiheesta. Haastattelut toteutettiin etänä Zoom-kokousohjelman avulla elo- ja syyskuussa 2024, ja niistä tehtiin videotallenteet.

Rehtoreille ja asiantuntijoille lähetettiin ensin haastattelukutsu sähköpostitse. Mikäli he suostuivat haastatteluun, osallistuvilta rehtoreilta ja Turun kaupungin asiantuntijalta pyydettiin sähköpostitse kirjallinen suostumus lauseella: ”Vahvistan osallistumiseni

Koulusegregaatio ja koulujen maine Turun peruskouluissa -haastattelututkimukseen.” Lisäksi heille lähetettiin tietosuojalomake ja haastattelukysymykset.

Tietosuojalomakkeessa (liite 2) esiteltiin rekisteri, johon tutkimuksen tekijä kerää tiedot. Lomakkeessa ilmoitettiin myös, mitä tietoja haastattelussa kerätään ja miksi tietojen keruu on tarpeellista. Rehtoreiden henkilötietoja tai heidän työpaikkojaan, eli kouluja, ei paljasteta tutkimuksessa, joten lukija ei pysty liittämään vastauksia tiettyyn kouluun tai alueeseen. Osa asiantuntijoista ei halunnut nimeään tai työpaikkaansa julkaistavan tutkimuksessa.

Haastattelutallenteista kirjoitetut tekstitiedostot säilytetään vuoteen 2030 asti, jonka jälkeen ne tuhoetaan. Henkilötiedot poistettiin haastatteluista jo aineiston käsittelyvaiheessa, lukuun ottamatta Helsingin yliopiston dosentin haastattelua.

Jokaisessa haastatteluvaiheessa haastateltavilla oli mahdollisuus keskeyttää haastattelu, olla vastaamatta johonkin kysymykseen tai kieltää haastattelun käyttö tutkimusaineistona. Haastatteluissa pyrittiin varmistamaan, ettei haastateltavia johdateltaisi. Ennen haastattelun aloittamista käytiin läpi tietosuojasiat ja pyydettiin uudelleen suostumusta tutkimukseen osallistumisesta. Haastateltaville ilmoitettiin, missä vaiheessa haastattelun tallennus aloitettiin.

Haastattelutilanteessa tallennettiin vain ääneen sanotut vastaukset, eli eleiden, ilmeiden tai äänenpainojen havainnointia ei tehty, eikä niitä huomioitu myöskään litterointivaiheessa. Haastattelujen kesto vaihteli kymmenestä minuutista tuntiin.

3.2 Laadullinen sisällönanalyysi

Aineiston analyysissä menetelmänä käytettiin haastatteluaineiston kvalitatiivista sisällönanalyysiä. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysin lähestymistapa on luonteeltaan teorialähtöinen eli deduktiivinen. Tutkimuksen kannalta oleelliset asiat on poimittu teoriataustan pohjalta laadittujen tutkimuskysymysten avulla. Näin ollen teoriatausta on ohjannut sisällönanalyysin etenemistä, ja koodit sekä luokat on muodostettu sen perusteella.

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus selittää ilmiöitä laajasti (Tuomi & Sarajärvi 2018). Laadullinen tutkimus keskittyy moniulotteisiin ilmiöihin, jotka liittyvät esimerkiksi ihmisten henkilökohtaisiin kokemuksiin ja arvoihin. Se ei ole yhtä toistettavissa olevaa kuin määrällinen tutkimus. Laadullista tutkimusta pidetään usein määrällisen tutkimuksen

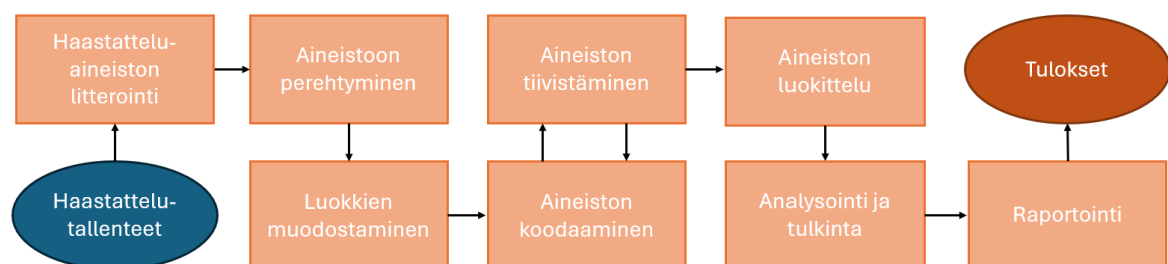

vastakohtana ja sitä kuvataan ennen kaikkea ymmärtävänä, usein ihmistieteellisenä ja pehmeänä tutkimuksena.

Sisällönanalyysi tarkoittaa tekstiaineiston tulkintaa systemaattisesti ja tarkasti (Tuomi & Sarajärvi 2018). Aineistosta pyritään selvittämään sen sisältämiä merkityksiä ja rakenteita. Tämä tapahtuu teemoihin luokittelun ja kategorisoinnin avulla (Rourke & Anderson 2004).

Ennen varsinaista sisällönanalyysiä äänitetyt haastatteluaineistot litteroitiin eli kirjoitettiin auki tekstitiedostoiksi (kuva 2). Aineiston analyysin ensimmäinen vaihe oli aineistoon perehtyminen. Huolellinen aineiston läpikäyminen antoi selkeän yleiskuvan teksteistä, mikä helpotti analyysin tekoa. Tutkimuskysymysten pohjalta luotiin luokat rehtoreiden ja asiantuntijoiden haastatteluja varten (taulukko 2). Nämä luokat määrittyivät tutkimuskysymysten ohjaamien haastattelukysymysten mukaan. Luokat pidettiin mielessä koko prosessin ajan.

Luokkien muodostamisen jälkeen aineisto käytiin edelleen läpi ja siitä muodostettiin koodeja. Aineiston koodauksessa teksteistä yliviivattiin väreillä eri koodeihin kuuluvia lauseita ja ilmaisuja. Koodauksella pyrittiin löytämään yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia teksteissä samalla, kun niitä tiivistettiin. Koodatut lauseet ja ilmaisut luokiteltiin ennalta määritettyihin luokkiin, joiden avulla pyrittiin vastaamaan tutkimuskysymyksiin.

Kuva 2. Haastatteluaineistosta saatiin tulokset litteroinnin, aineistoon perehtymisen, luokkien muodostamisen, koodaamisen, tiivistämisen, luokittelun, analysoinnin ja tulkinnan sekä raportoinnin avulla.

Sisällönanalyysissä koodeja olivat segregaatien muodot, lasten segregatio, etninen segregatio, sosioekonominen segregatio, oppilaspohja, rahoitukset, hankkeet, hyvämaineiset koulut, huonomaineiset koulut, leimautuminen, oppilaaksiottoalueet. Koodaamista vaikeutti piilevien kokonaisuuksien löytäminen ja se, että useilla lauseilla

selitetyt asiat eivät mahdollistaneet yksittäisten lauseiden tai ilmausten suoraa poimimista tekstistä.

Aineisto käytiin useaan otteeseen läpi ja sieltä yliviivatut koodatut ilmaisut kerättiin eri luokkiin tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Ilmaisuihin, joita käytettiin suorina lainauksina, poistettiin ylimääräisiä täytesanoja ja niitä muokattiin aikaisempaa kirjakielisemmiksi. Sisällönanalyysi toteutettiin ilman siihen tarkoitettua ohjelmaa.

Rehtorihaastattelujen sisällönanalyysin luokat (taulukko 2) olivat segregaaation merkit koulun lähialueella, Turun koulusegregaaation merkit, koulun maineen merkit ja vaikutukset, koulun maineen vaikutus kouluvalintoihin ja oppilaaksiottoalueiden muokkausehdotukset.

Asiantuntijahaastattelujen sisällönanalyseissä lauseita ja sanoja luokiteltiin rehtorihaastattelujen tapaan. Luokat (taulukko 2) olivat koulusegregaaation merkit, Turun koulusegregaaation merkit, toimet koulusegregaaation vähentämiseksi, koulujen maine Turussa, koulujen maineen syyt, koulun maineen vaikutus kouluvalintoihin, kaupunkien toimet koulujen leimautumista vastaan ja oppilaaksiottoalueiden muokkausehdotukset.

Taulukko 2. Rehtorihaastattelujen ja asiantuntijahaastattelujen aineiston luokittelussa käytetyt luokat, jotka pohjautuvat tutkimuskysymyksiin.

REHTORIHAASTATTELUIJEN LUOKITTELU	ASIAANTUNTIJAJAHAASTATTELUIJEN LUOKITTELU
segregaaation merkit koulun lähialueella	koulusegregaaation merkit
Turun koulusegregaaation merkit	Turun koulusegregaaation merkit
koulujen maineen merkit ja vaikutukset	toimet koulusegregaaation vähentämiseksi
koulun maineen vaikutus kouluvalintoihin	koulujen maine Turussa
oppilaaksiottoalueiden muokkausehdotukset	koulujen maineen syyt
	koulun maineen vaikutus kouluvalintoihin
	kaupunkien toimet koulujen leimautumista vastaan
	oppilaaksiottoalueiden muokkausehdotukset

3.3 Tutkimuksen luotettavuus

Aineistonkeruussa ilmeni haasteita haastateltavien saatavuuden osalta. Koska tutkimus toteutettiin syyslukukauden alkaessa, monet rehtorit olivat kiireisiä. Tämän vuoksi vain muutama rehtori antoi suostumuksensa haastatteluun osallistumisesta. Toisaalta myös aiheen sensitiivisyys saattoi osaltaan vaikuttaa haastateltavien pieneen määrään. Haastateltavien pienen otannan takia tutkimuksella ei saavutettu kattavaa kuvaa Turun peruskoulujen tilanteesta.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, mikä aiheuttaa haasteita tutkimuksen toistettavuudelle ja objektiivisuudelle. Haastattelukysymysten esittämisessä ilmeni ongelmia kysymysten esittämisessä ja ymmärtämisessä. Haastateltavat saivat ennen haastattelua tutustua keskeisiin käsitteisiin ja haastattelukysymyksiin, jotta kaikilla haastateltavilla olisi mahdollisimman yhtenevä käsitys niistä.

Litterointivaiheessa puhe kirjoitettiin suoraan tekstitiedostoksi, mutta ylimääräisiä täytesanoja karsittiin, jotta puheen sanoma tulisi paremmin esiin. Täytesanojen koettu ylimääräisyys oli tutkijan oma tulkinta, joten se ei anna täysin realistista kuvaa haastatteluista. Myös äänenpainot ja sanaton viestintä jäivät pois litteroiduista versioista.

Tässä tutkimuksessa ja muissa laadullisissa tutkimuksissa tutkijan oma asema ja näkökulma korostuvat. Mikäli tämä tutkimus toistettaisiin samoilla menetelmillä, mutta esimerkiksi tutkimuksen tekijä tai haastateltavat vaihtuisivat, voitaisiin saada uusia näkökulmia aiheeseen.

4 Tulokset

4.1 Rehtoreiden haastattelut

4.1.1 Segregaatio

Rehtoreiden haastatteluissa ilmeni, että he kokevat segregaatioilmiön olevan selvästi havaittavissa Turussa, ja sen vaikutukset näkyvät myös kouluissa.

”On ihan selvää, että se [segregaatio] näkyy ja se on Turussa kovin tiedostettu asia.” – Rehtori 2

Kaksi kolmesta rehtorista kertoi, että heidän koulunsa lähialueella asuu ihmisiä, joilla on heikko sosioekonominen asema. Tämä ilmenee muun muassa työttömyytenä, kouluttamattomuutena ja lastensuojelun asiakkuutena. Rehtoreiden mukaan maahanmuuttajataustainen segregaatio on havaittavissa osassa Turun peruskouluista. Yksi rehtori kuvasi, että koulun viereisillä alueilla asuvilla perheillä on heikko sosioekonominen asema, mutta tämä ei enää näy alueen laitamilla. Toisen rehtorin mukaan segregaatioilmiö ei ilmene lähikouluissa yhtä voimakkaasti kuin keskitetyn palvelun kouluissa. Lisäksi yhdessä koulussa, jossa vallitsee hyvä yhteishenki, oppilaat kokevat ulkopuolisuutta suhteessa muihin turkulaisiin.

”Ja edelleen täällä nostaa päätään tietyllä tapaa sellainen, että ajatellaan, että ollaan jotain omaa porukkaa.” – Rehtori 1

Rehtoreiden mukaan koulusegregaatio ilmenee Turussa siten, että maahanmuuttajat keskittyvät tiettyihin kouluihin, ja vanhemmat harjoittavat niin kutsuttua koulushoppailua. Koulushoppailulla tarkoitetaan koulutusta arvostavien ja vaativampien vanhempien päätöstä valita lapselleen mieleinen koulu. Rehtoreiden mukaan koulushoppailua tapahtuu erityisesti yläkouluun siirryttäessä, kun taas alakouluissa ilmiö on vähemmän näkyvä. Rehtorit kuvasivat maahanmuuttajien haluavan tietoisesti hakeutua sellaisiin kouluihin, joissa on oppilaita tai henkilökuntaa heidän kulttuuritaustansa. Lisäksi erikoisluokkien mainittiin olevan osa koulusegregaatiota; oppilas saattaa hakea esimerkiksi musiikkiluokalle sen sijaan, että menisi hänelle osoitetun lähikoulun luokalle.

4.1.2 Maine

Kaikki rehtorit arvioivat oman koulunsa mainetta hyväksi. Tähän vaikutti useita tekijöitä, kuten sitoutunut ja lämminhenkinen henkilökunta, koulun selkeät säännöt sekä kyky puuttua ongelmatilanteisiin (taulukko 3). Yhden rehtorin mukaan koulun lähellä sijaitsevat liikuntamahdollisuudet paransivat koulun mainetta oppilaiden vanhempien silmissä. Rehtorit korostivat myös oppilaiden koulussa viihtymisen merkitystä koulun maineelle. Lisäksi koulun keskeinen sijainti kaupungin keskustassa ja alueen keskiluokkaisuus nähtiin hyvän koulun maineen merkkeinä.

Koulun mainetta voi heikentää haastava tai monikulttuurinen oppilasaines sekä vanhempien ja koulun henkilökunnan väliset väärinymmärrykset (taulukko 3). Keskitetyn palvelun koulujen tai luokkien katsottiin myös heikentävän koulun mainetta. Koulun maine vaikuttaa oppilaisiin ja toisaalta myös opetushenkilökuntaan siten, että he tuntevat ylpeyttä sekä omasta koulustaan että omasta alueestaan.

Taulukko 3. Koulun hyvän ja huonon maineen muodostumiseen vaikuttavat tekijät.

HYVÄN MAINEEN TEKIJÄT	HUONON MAINEEN TEKIJÄT
motivoitunut henkilökunta	haastava oppilasaines
selkeät säännöt	keskitetyn palvelun luokat
lähellä sijaitsevat liikuntamahdollisuudet	väärinymmärrykset
sijainti keskustassa	monikulttuurinen oppilasaines
koulussa viihtyminen	
alueen keskiluokkaisuus	

”Ajattelen, että tällä koululla on pitkät puuttumisen perinteet. Täällä on selkeät säännöt kännyköiden käytöstä ja täällä on aika selkeää, että jos välitunnilla jotain tekee, niin mikä on se marssijärjestys, että miten niihin asioihin puututaan.” – Rehtori 3

Kaikki rehtorit tiesivät tapauksia sekä omasta tuttavapiiristään että työpaikoistaan, joissa oppilas on haluttu sijoittaa muuhun kouluun kuin lähikouluunsa koulun maineen vuoksi. Näissä tapauksissa perheet olivat useimmiten hyvätuloisia. Oppilas saatettiin haluta sijoittaa sellaiseen kouluun, jossa ei ole paljon ulkomaalaisia oppilaita. Myös hakeminen toiseen

kouluun tai erikoisluokille voi olla seurausta lähikoulun maineesta. Yksi rehtori toivoi koulujen välille lisää tasa-arvoa sekä selkeyttä siihen, miten yhdenvertaisuutta voitaisiin parantaa koulujen välillä.

”Ja viime vuonnakin tuli kesken vuotta semmoisia puheluita minulle, että kysyttiin - - mitä sinulla on täällä tarjota ja mitä taas naapurikoulussa ei ole. Se on juuri sitä koulushoppailua, josta en pidä.” – Rehtori 3

Rehtoreiden mukaan Turussa alueiden arvostus vaihtelee. Kaupungissa on sekä hyvä- että huonomaineisia alueita, ja koulun maineella on merkitystä joidenkin vanhempien päätöksenteossa. Koulun maine vaikuttaa erityisesti koulutetun väestön kouluvalintoihin. Yhden rehtorin mukaan on myös alueita, joissa maine ei juuri vaikuta kouluvalintoihin. Lähikoulu saatetaan valita etusijalle siksi, että lapsen ystävät ovat lähellä ja koulumatkat ovat lyhyitä.

4.1.3 Oppilaaksiottoalueet

Koulumatkat nousivat erityisesti esiin haastatteluissa, kun käsiteltiin oppilaaksiottoalueita. Rehtorit korostivat koulumatkan pituuden merkitystä erityisesti alakoulussa. Yläkoulussa kodin ja koulun välisen matkan ei koettu olevan yhtä tärkeä, ja yksi rehtoreista ehdotti, että yläkoulut voisivat sijaita Turun kaupungin keskustassa.

”Jos minä saisin rakentaa Turun koulukentän, niin en rakentaisi kaupungin laidoilla olevia suuria yhtenäiskouluja, vaan veisin ne yläkoulut keskustaan. Ja bussit kulkevat keskustaan kaikkialta, niin oppilasaineksen sekoittaminen olisi ihan eri tavalla mahdollista, jolloin pystyttäisiin tietynlaisia lieveilmiöitä ehkäisemään. - - Alakouluihin en hirveästi puuttuisi.” – Rehtori 1

Yksi rehtoreista piti oppilasaineksen sekoittumista mahdollisempana, mikäli valmistavat luokat eivät sijaitse kotilähiössä. Erikoisluokille hakeutuminen voi pidentää koulumatkoja, ja tätä pidettiin etukäteen tiedostettuna ja hyväksyttynä asiana. Yksi rehtoreista uskoi vanhempien toivovan, että heidän lapsensa lähikoulu sijaitsee lähellä kotiosoitetta.

”Kyllä minä ajattelen, et se lähikouluperiaate on se ykkösasia. - - Että jokaisella lapsella olisi se mahdollisuus, että koulunkäynti olisi helppoa myös ihan fyysisesti, eikä mennä matkojen taakse.” – Rehtori 3

4.2 Asiantuntijoiden haastattelut

4.2.1 Segregaatio

Asiantuntijat olivat yhtä mieltä siitä, että koulusegregaatioilmiö vaikuttaa Suomessa ja niin on myös Turun kontekstissa. Asiantuntijat tunnistavat monia segregaatian muotoja, kuten sosioekonominen, etninen, sosiospatiaalinen ja sukupuolten välinen segregatio. Segregaatio voi myös heidän mukaansa olla institutionaalista eli koulun laadun tai ominaisuuksien eriytymistä.

”Se ei ole mitenkään vain tämän hetken ilmiö, vaan koulujen eriytymistä on ollut jo pitkään ja sitä on tutkittukin pitkään. Koulusegregaatioon on useita syitä, joista yksi merkittävä tekijä on kaupunkien alueellinen eriytyminen, joka Turussa on varsin voimakasta.” – Tutkija

Helsingin yliopiston dosentin mukaan Suomessa on pitkään vallinnut käsitys siitä, että oppimistulosten ja oppimisen lähtökohtien erot koulujen välillä ovat erittäin pieniä. Kuitenkin hän toteaa, että 2000-luvun alkupuolella erot olivat todellisuudessa suurempia kuin oli oletettu ja nämä erot ovat syventyneet nopeasti. Oppilasohjan erot liittyvät kaupunkisegregaatioon, eli sosioekonomisiin ja etnisiin eroihin kaupunkinaapurustojen välillä. Myös toinen haastateltu tutkija on samaa mieltä siitä, että ilmiö ei ole uusi.

”Jos me katsomme lukuja, niin ensinnäkin lasten segregatio on aika paljon syvempää kuin aikuisten, mitä tyyppillisistä tarkasteluista ei huomata. Ja tähän vaikuttaa suoraan kouluihin tämä lasten segregatio.” – Helsingin yliopiston dosentti

Helsingin yliopiston dosentin mukaan koulusegregaatiota tarkasteltaessa on tärkeää keskittyä nimenomaan lasten segregaatioon ja jättää huomiotta taloudet, joissa on vain aikuisia. Lasten segregatio on edennyt huomattavasti nopeammin kuin aikuisten.

”Siinä on syynä pitkälti lapsiperheiden selektiivinen muuttoliike, että ne lapsiperheet, jotka pystyvät valitsemaan asuinpaikkansa, valikoi aika aktiivisesti. Ja, kun heidän huolensa heräävät, niin he keräävät kampeensa ja lähtevät. Ja sitten taas he, joilla ei ole varaa valita, päätyvät sinne, minne muut eivät halua.” – Helsingin yliopiston dosentti

Haastattelujen perusteella koulusegregaatio liittyy suurelta osin siihen, millä alueella eri sosioekonomisen taustan perheet asuvat. Perheen asettuminen tietylle alueelle merkitsee usein lapselle tietyn koulun valintaa. Erityisesti etniset vähemmistöt asuttavat selvästi määriteltyjä alueita, ja etninen segregatio on Suomessa edennyt nopeasti. Helsingin

yliopiston dosentin mukaan alueelliset erot ovat merkittäviä, ja segregaaation ytimessä on nimenomaan sosioekonominen eriytyminen, johon liittyy myös etnistä eriytymistä. Oppilaspohjassa suurimmat erot esiintyvät erityisesti sellaisissa kaupungeissa, joissa huonosuoraisuus on yleisempää.

”Mutta eriytymistä tapahtuu Turussa sekä koulujen välillä ja koulujen sisällä. Koulujen eriytyminen ilmenee esimerkiksi oppilaspohjan erilaistumisena ja siinä miten eri luokkien oppilaat suhtautuvat esimerkiksi oppimiseen tai minkälaiseksi he kokevat oman luokkansa.”

– Tutkija

Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, että myös koulun sisällä tapahtuu eriytymistä luokkien välillä, mikä voi vaikuttaa oppilaan hakeutumiseen muulle, kuin hänelle osoitetulle luokalle. Hierarkia tai eriarvoisuus luokkien välillä voi johtaa luokkien erilaisen maineen syntymiseen.

Suomessa ja Turussa on toteutettu lukuisia toimenpiteitä koulusegregaation vähentämiseksi ja poistamiseksi. Näihin toimiin kuuluu muun muassa erilaiset rahoitusmallit. Esimerkiksi positiivisen diskriminaation rahoitus tarjoaa lisätukea erityisen haasteellisissa ympäristöissä toimiville kouluille. Tavoitteena on tasoittaa koulujen lähtökohtia ja parantaa oppimisympäristöjä.

”Meidän koulutusjärjestelmämme on erittäin viritetty siihen, että järjestelmä itsessään ei olisi eriyttävä.” – Helsingin yliopiston dosentti

Turun kaupungin työntekijöiden mukaan Turussa on toteutettu hankkeita koulusegregaation ehkäisemiseksi, kuten "Koulusegregaation vähentäminen Turussa" ja "Kaikil hyvä opintie". Erojen tasoittamiseksi ohjataan lisäresursseja erityisesti tiettyihin varhaiskasvatuksen yksiköihin ja kouluihin.

Asiantuntijat kuvasivat koulusegregaation aiheuttamia ongelmia seuraavasti: vähäiset resurssit, oppilaspohjan eriytyminen ja heikot oppimistulokset sekä koulun huono maine ja leimautuminen (taulukko 4). Ratkaisuiksi erilaisiin koulusegregaation haasteisiin nähtiin kohdennetut rahoitusmallit ja hankkeet, koulukohtaisten erojen seuraaminen, rahoituksen kohdentaminen, koulujen maineyön lisääminen, yhteisöllisyyden vahvistaminen ja eri toimijoiden välinen yhteistyö.

Taulukko 4. Koulusegregaatioon liittyviä ongelmia sekä ratkaisuja niihin.

KOULUSEGREGAATIOON LIITTYVIÄ ONGELMIA	RATKAISUJA KOULUSEGREGAATION ONGELMIIN
koulujen vähäiset resurssit	rahoitukset ja hankkeet
oppilasohjan eriytyminen, heikot oppimistulokset	koulukohtaisten erojen seuraaminen, rahoituksen kohdentaminen
koulun huono maine, leimautuminen	koulujen maine työ, yhteisöllisyyden vahvistaminen, toimijoiden välinen yhteistyö

”Tarvitaan eri toimialojen yhteistyötä. Eli koulutuspolitiikan lisäksi tarvitaan esimerkiksi alue- tai kaupunkipolitiikkaa ja myös sosiaalipolitiikkaa. Turussa on mielestäni tahtotila segregaatian vähentämiseen ja tämä tavoite on linjattu ja kirjattu kaupunkistrategiaan.”
– Tutkija

4.2.2 Maine

Asiantuntijoiden mukaan Turussa on sekä hyvä- että huonomaineisia kouluja, ja koulujen maine vaikuttaa merkittävästi perheiden muuttopäätöksiin ja kouluvalintoihin. Koulujen mainetta on tutkittu laajasti, ja se muodostuu kaupungin asukkaiden puheista, huhupuheista sekä erilaisista kertomuksista, jotka leviävät median ja "puskaradion" kautta. Koulun maineen merkittävin tekijä on sen sijaintialue, joten koulujen maine on tiiviisti sidoksissa myös alueen yleiseen maineeseen.

”Yleensä voimakkaimmat näkemykset on niillä, joilla ei ole kosketuspintaa siihen alueeseen tai kouluun.” – Turun kaupungin työntekijä 1

Suuri osa erityisesti korkeakoulutetuista perheistä ottaa koulun maineen huomioon jo muuttaessaan. Osa perheistä valitsee koulun muuttamalla tietylle alueelle, kun taas toiset hakevat koulupaikan oman oppilasalueensa ulkopuolelta. Lisäksi perhe voi hakea koulupaikkaa lähikoulustaan painotetun opetuksen luokalta, jolloin koulun sisäiset luokkien maineet vaikuttavat päätöksiin. Tärkeää on lähikoulujen vetovoima ja se, että painotettua opetusta on saatavilla myös lähiöissä. Painotettua opetusta tarjoavilla kouluilla nähdään

olevan yleensä hyvä maine. Huolestuttavana piirteenä perheiden kouluvalinnoissa pidettiin myös joidenkin koulujen tarkoituksellista välttelyä.

”Jos lähtökohtaisesti asema on hyvä, niin koulun maine näyttäytyy aika positiivisena ja koulun suosio samoin. Sitten taas, jos koulu sijaitsee sellaisella alueella, jolla on paljon heikko-osaisuutta, niin se säteilee kouluun tosi herkästi.” – Helsingin yliopiston dosentti

Koulujen leimautumisen ehkäisemiseksi Turussa on toteutettu viestintäkampanja, joka nostaa esiin koulujen positiivisia ominaisuuksia. Lisäksi on ollut hanke "Yhteisöllisyydellä hyvinvointia Turun kouluihin 2", jolla pyritään vahvistamaan yhteisöllisyyttä. Leimautumisen vastustaminen on kuitenkin haasteellista, ja tietoinen mainetyö Suomessa on vielä vähäistä. Esimerkkinä kaupunkien mainetyöstä voidaan mainita Mustalahden nimen muuttaminen Aurinkolahdeksi Helsingissä. Leimautuneen alueen kouluja ei välttämättä nimetä alueen mukaan; sen sijaan koulu voi saada toisenlaisen nimen, jotta leima ei tarttuisi siihen.

Koulujen tukeminen on keskeisessä asemassa leimautumisen ehkäisemisessä, ja tehokas mainetyö edellyttää eri toimijoiden välistä yhteistyötä. Rahoituksen kohdentaminen ja koulukohtaisten erojen seuraaminen ovat keskeisiä tekijöitä koulujen leimautumisen ehkäisemisessä. Kun resursseja ohjataan erityisesti huonomaineisiin kouluihin, se voi parantaa niiden oppimisympäristöä ja tarjota oppilaille enemmän mahdollisuuksia. Samalla koulukohtaisten erojen seuraaminen mahdollistaa nopean reagoinnin tarpeen mukaan. Myös rahoituksen kohdentaminen on avainasemassa tasa-arvoisempien koulutusmahdollisuuksien luomisessa.

”Seurataan aika tarkkaan koulukohtaisia eroja, nyt on alettu seuraamaan tarkemmin esimerkiksi lukutaidon kehittymistä, koulupoissaoloja ja kouluterveyskyselyiden tuloksia. Niin tavallaan tehdään sitä vertailua koulujen välillä. Ja sitten valikoidaan niiden tulosten pohjalta toimenpiteitä mitä tehdään tai kohdennetaanko rahoitusta.” – Turun kaupungin työntekijä 2

4.2.3 Oppilaaksiottoalueet

Kaikki asiantuntijat eivät ole vakuuttuneita siitä, että nykyiset oppilaaksiottoalueet vaikuttaisivat merkittävästi koulusegregaatioon. Kuitenkin oppilaaksiottoalueet vaikuttavat koulujen oppilaspohjaan. Kouluja voidaan suunnitella niin, että niihin houkutellaan oppilaita eri naapurustoista, mikä mahdollistaa erilaisten taustojen sekoittumisen.

”Mikäli oppilaaksiottoalue on pieni tai väestörakenteeltaan homogeeninen, se heijastuu oppilaspohjaan, joka voi yksipuolistua. Eli oppilaaksiottoalueiden olisi oltava tarpeeksi laajoja, että se mahdollistaa erilaisista taustoista tulevien oppilaiden jakautumisen tasaisemmin kouluihin eli tietyllä tavalla monipuolisemman oppilaspohjan.” – Tutkija

Oppilaaksiottoalueiden muokkaaminen on yksi keino pyrkiä tasaamaan koulujen välisiä eroja. Rajojen täydellinen poistaminen ei kuitenkaan välttämättä vähentäisi koulusegregaatiota, vaan se saattaisi jopa lisätä koulujen eriytymistä, mikäli muita toimenpiteitä ei toteuteta. Yhtenä keinona koulujen eriytymisen ehkäisemiseksi nähtiin tiedon tarjoaminen erikoisluokista niille perheille, jotka ovat heikommassa sosioekonomisessa asemassa. Näin he osaisivat hakeutua myös muille kuin heille alun perin tarkoitetuille luokille.

”Sellaiset järjestelmät, joissa on vahva lähikoulupainotus, mutta sallitaan jonkun verran valintaa myös muualle, näyttää siltä, että niissä eriytyminen on ollut vähän vähäisempää.” – Helsingin yliopiston dosentti

Oppilaaksiottoalueiden muutokset eivät yksinään ratkaise koulusegregaatiota. Myöskään yksittäiset keinot eivät riitä, vaan tarvitaan laajempia toimenpiteitä. Kaksi asiantuntijaa kuvasi tätä ikään kuin työkalupakiksi, jossa oppilaaksiottoalueiden muokkaaminen on vain yksi työkalu muiden joukossa. Asiantuntijahaastattelussa ilmeni, että lisätutkimus oppilaaksiottoalueista olisi tarpeen.

”Mielestäni oppilaaksiottoalueiden tarkastelu tulisi olla mukana koulujen eriytymisestä käydyssä keskustelussa ja tutkimuksessa samalla tavalla, kuin muutkin oppilaaksioton periaatteet esimerkiksi painotetun opetuksen oppilasvalikointikäytännöt.” – Tutkija

5 Keskustelu

5.1 Kaupunkisegregaatio vaikuttaa kouluihin

Tulosten perusteella kaupunkien segregaatioilmiö näkyy Turussa selvästi ja vaikuttaa monin tavoin myös peruskouluihin. Tutkimusten mukaan alueellinen eriytyminen kaupungissa johtaa koulujen eriytymiseen (Kosunen ym. 2024).

Segregaatio on tulosten mukaan moniulotteinen ilmiö, joka näkyy kouluissa esimerkiksi institutionaalisen segregaationa, eli koulun laadun tai ominaisuuksien eriytymisenä. Yhdysvaltaistutkimuksen mukaan korkean tulotason naapurustojen kouluilla on paremmat oppimistulokset verrattuna matalan tulotason alueiden kouluihin (Owens & Candipan 2019). Myös sosiaalisia, taloudellisia ja opetuksellisia resursseja on enemmän parempituloisten alueiden kouluissa. Yhdysvaltaistutkimus tukee tuloksia siten, että segregaatio voi näkyä koulun resurssien ja ominaisuuksien eriytymisenä. Oppimistulosten erot eivät kuitenkaan johdu koulutusjärjestelmästä tai koulujen laadun ja resurssien eroista, vaan ovat seurausta alueellisen eriytymisen aiheuttamasta oppilaspuhjan valikoitumisesta (Bernelius 2010). Oppilaspuhjan valikoitumista on selitetty tuloksissa perheiden muuttopäätöksillä ja niin sanotulla koulushoppailulla. Tuloksissa erikoisluokille hakeminen kuvattiin koulusegregaation merkiksi.

Kosunen ym. (2024) mukaan huono-osaisuudella tarkoitetaan sitä, että yksilölle kasautuu useita elämänlaatua heikentäviä tekijöitä. Tulosten mukaan segregaatio ilmenee Turun eri alueilla esimerkiksi työttömyytenä, alhaisena koulutustasona ja lastensuojelun asiakkuuksina. Toisaalta tuloksissa kuvattiin, että ihmisten sosioekonominen asema on parempi, kun siirrytään kauemmas koulun lähialueelta. Eerolan ja Saarimaan (2019) mukaan asuinalueiden eriytyessä niiden välinen sosioekonominen epätasa-arvo voi ilmetä muun muassa erona tulotasossa ja koulutustaustassa. Näin ollen asuinalueiden sosioekonomiset eroavuudet kertovat segregaatiosta. Tulosten mukaan segregaation piirteet myös vaikuttavat Turun peruskoulujen maineeseen ja oppilaiden kouluvalintoihin.

Tulokset osoittavat myös etnisen segregaation esiintyvän osassa Turun alueista. Aiemman tutkimuksen perusteella maahanmuuttajat keskittyvät tietyille alueille, joille myös kantaväestön huono-osaiset ryhmät asettuvat (Rimpelä & Bernelius 2010). Alueellinen segregaatio liittyy sosioekonomisten erojen lisäksi etnisiin eroihin, jotka ilmenevät eriytyneinä asuinalueina. Tämän perusteella Turku on asuinalueiltaan eriytynyt, sillä huono-

osaisuus sekä eri etnisistä taustoista tulevat ihmiset keskittyvät erityisesti tietyille alueille. Saikkosen ym. (2018) tutkimus tukee tulosta, jonka mukaan Turussa on havaittavissa etnistä segregaatiota. Toisaalta Bunar ja Ambrose (2016) korostavat, että vähemmistöt ja huono-osaiset eivät tarkoituksellisesti kasaudu tietyille alueille.

Oppilaaksiottoalueet määrittelevät lapsen osoitetun lähikoulun (L 628/1998, 6. §), joten nämä rajat vaikuttavat siihen, millaisilta alueilta ja millaisista taustoista oppilaita tulee tiettyyn kouluun. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että ainakin yhden haastateltavan rehtorin koulun lähialueella asuu sosioekonomisesti heikommassa asemassa olevaa väestöä. Rimpelän ja Berneliuksen (2010) mukaan huono-osaisuus keskittyy erityisesti vanhoihin lähiöihin. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että oppilaiden osaamisen erot voivat selittyä perhetaustoilla ja yhteiskunnallisella eriarvoisuudella (Bernelius 2008). Perhetaustojen vaikutus voi siten selittää, miksi koulussa ilmenee mahdollisesti piirteitä, jotka heijastuvat huono-osaisesta asuinalueesta koulun ympärillä.

Tulosten mukaan erään koulun oppilaat kokevat erillisyyttä suhteessa koulun tai asuinalueen ulkopuolisiin ihmisiin. Tämä voi johtua Berneliuksen ja Huillan (2021) kuvaamasta elämän osa-alueiden eriytymisestä, jossa kaupunkien eriytyessä ihmiset tapaavat pääasiassa samankaltaisia ihmisiä niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Kun elämänpiiri kaventuu, oppilaille on voinut kehittyä vahva yhteenkuuluvuuden tunne toistensa kanssa, mutta samalla myös erillisyyden kokemus muusta Turun väestöstä. Myös Repo (2023) kuvaa yhteisöllisyyden tunnetta asukkaiden yhteisenä kokemuksena, joka voi syntyä huono-osaisemmille alueille jaettujen positiivisten tunteiden kautta. Toisaalta alueen leimautuminen voi heikentää yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Turussa segregaatio heijastuu kouluvalintoihin niin, että esimerkiksi maahanmuuttajat ja koulutuksesta kiinnostuneet vanhemmat pyrkivät saamaan lapsensa tiettyihin kouluihin. Tietyn koulun vetovoima koulutusmyönteisille perheille saattaa ilmetä sen hyvänä maineena, joka puolestaan voi olla seurausta koulun sisäisistä tekijöistä. Berneliuksen (2008) mukaan koulun oppilaspohja voi selittää koulun mainetta ja vaikuttaa parempiossaisten valintoihin asuinpaikan ja koulun suhteen. Tulokset viittaavat siihen, että maahanmuuttajat saattavat suosia kouluja, joissa on oppilaita tai henkilökuntaa, jotka jakavat heidän kulttuuritaustansa. Tämä havainto saa tukea myös Wettlauferin ja Farwickin (2024) tutkimuksesta, jonka mukaan vanhemmat haluavat usein sijoittaa lapsensa kouluun, jossa oppilasaines on samankaltaista esimerkiksi heidän omaan yhteiskuntaluokkaansa nähden.

Tulokset osoittavat, että useimmiten kuitenkin vain parempiosaisilla perheillä on mahdollisuus valita asuinalueensa, mikä vaikuttaa myös lähikoulun valintaan. Tämän seurauksena vähävaraisimmat perheet asettuvat usein alueille ja kouluihin, joihin hyvätuloiset eivät erityisesti hakeudu.

Turussa lasten segregatio on erityisen voimakasta, kuten aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet; Saikkosen ym. (2018) mukaan Turussa lasten segregatio on syvempää kuin aikuisten. Tulosten mukaan koulujen segregatioon keskittyvässä tutkimuksessa tulisikin huomioida erityisesti lapsiperheet, jolloin yksin asuvat tai aikuisista koostuvat taloudet eivät ole merkityksellisiä. Tutkimuksen tulokset myös osoittavat, että lasten segregatio vaikuttaa suoraan koulusegregatioon, joten lapsiperheiden muuttopäätöksillä on keskeinen merkitys segregatiorin ja koulusegregatiorin kehittymisessä.

Oppilaspuhjan koostumus vaikuttaa koulun maineeseen ja oppimistuloksiin (Bernelius 2008). Tuloksissa rehtorit kuvaavat, että maahanmuuttajataustaiset oppilaat keskittyvät tiettyihin kouluihin, mikä voi vaikuttaa muiden perheiden koulun valintaan. Tämä viittaa siihen, että koulujen eriytyminen ja oppimistulokset kytkeytyvät toisiinsa oppilaspuhjan myötä. Bernelius ja Huilla (2021) korostavat, että oppimistulosten tarkastelussa tärkeää on huomata, ettei koulutuksellinen hyvä- ja huono-osaisuus johdu maakuntien tai kuntien välisestä eriytymisestä, vaan se kertoo koulujen oppilasalueiden välisestä eriytymisestä. Eriytyminen tiivistyy kaupungeissa, joissa sosiaalisesti heikoimmassa asemassa olevat naapurustot ovat suurimmassa riskissä koulutuksen kannalta. Tutkimusten mukaan alueellisella eriytymisellä saattaa olla yhteys nuorten koulutuksellisiin valintoihin (Kosunen ym. 2024). Kiilakosken (2012) mukaan marginaalisemmassa asemassa olevilla nuorilla on usein heikommat mahdollisuudet toimia. Tämän vuoksi maahanmuuttajataustaisilla tai huono-osaisten perheiden lapsilla voi olla heikommat koulutukselliset lähtökohdat, mikä saattaa ilmetä myös tietyissä Turun kouluissa.

Aikaisemmassa tutkimuksessa korostuu kaupungin ja poliittisten toimien merkitys segregatiorin ehkäisyssä, ja Turussa on toteutettu erilaisia hankkeita koulusegregatiorin vähentämiseksi (Eerola & Saarimaa 2019, Perusopetuksen projektisalkku 2024). Asiantuntijat painottavat tuloksissa myös erilaisten rahoitusmallien ja hankkeiden sekä eri toimijoiden välisen yhteistyön merkitystä koulusegregatiorin vähentämisessä.

5.2 Koulujen mainetyö vähentää torjuntaa

Asiantuntijahaastatteluissa ilmeni, että Turun kouluilla on vaihteleva maine, ja medialla ja niin sanotulla puskaradiolla on vaikutuksia koulun maineen kehittymiseen. Koulun maine puolestaan vaikuttaa perheiden kouluvalinta- ja muuttopäätöksiin. Repo (2023) kuvaa, että medialla on vaikutusta alueiden maineeseen, erityisesti huonomaineisten lähiöiden suhteen. Tulokset kertovat koulujen ja asuinalueiden maineen olevan sidoksissa toisiinsa. Media voi osaltaan ruokkia Turun joidenkin koulujen huonoa mainetta ja näin ollen vaikuttaa myös eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvien perheiden sijoittumiseen alueellisesti.

Tulosten mukaan koulun maine vaikuttaa oppilaisiin siten, että he kokevat ylpeyttä omasta koulustaan. Kaikki haastatellut rehtorit arvioivat oman koulunsa maineen hyväksi, eikä tarkasteluun sisällynyt kouluja, joiden rehtorit olisivat kokeneet koulunsa maineen huonoksi. Rehtoreiden myönteiset näkemykset voivat kuitenkin liittyä myös Kearnsin ym. (2013) kuvaamaan ilmiöön, jossa asukkaat kokevat oman asuinalueensa maineen paremmaksi kuin ulkopuoliset. Rehtoreiden myönteiset arviot omista kouluistaan voivat peilata kuitenkin myös asuinalueen mainetta, jossa koulu sijaitsee.

Tulosten mukaan Turussa on sekä hyvä- että huonomaineisia kouluja, mikä vaikuttaa perheiden muuttopäätöksiin ja kouluvalintoihin. Tämä havainto tukee aikaisempaa tutkimusta, jossa koulun maine on todettu keskeiseksi tekijäksi perheiden koulu- ja asuinpaikkavalinnoissa (Bernelius ym. 2021). Tulosten perusteella hyvätuloiset ja koulutusta arvostavat perheet saattavat päätyä sijoittamaan lapsensa muuhun kuin lähikouluunsa koulun maineen vuoksi. Jotkin vanhemmat myös harjoittavat niin sanottua koulushoppailua pyrkiessään valitsemaan lapselleen mieluisan koulun. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että koulujen oppilas pohja vaikuttaa niiden maineeseen, mikä taas ohjaa parempiosaisten perheiden kouluvalintoja ja muuttopäätöksiä (Bernelius 2008). Näin koulun maine voi muodostua itseään vahvistavaksi noidankehäksi, jossa kaupungin segregaatio vaikuttaa oppilas pohjaan, joka puolestaan vaikuttaa koulun maineeseen ja perheiden kouluvalintoihin. Lisäksi perheiden muuttopäätökset voivat voimistaa segregatiota kaupungissa.

Tulokset osoittavat myös, että perheet saattavat hakea oppilaalle paikkaa lähikoulun painotetun opetuksen luokalta, jolloin koulun sisäinen dynamiikka ja eri luokkien maine voivat vaikuttaa valintoihin. Tämä nähtiin osana koulusegregaation kehittymistä. Aikaisempi tutkimus osoittaa, että perheillä on vaihtelevasti sosiaalista, taloudellista ja

kulttuurista pääomaa, jotka ovat merkittäviä tekijöitä erikoisluokille hakiessa (Kosunen ym. 2024). Lisäksi painotetun opetuksen valintamenetelmät voivat lisätä oppilaiden välistä sosiaalista eriytymistä (Pasu ym. 2023). Näin ollen erikoisluokat ovat osaltaan vahvistamassa segregatiota koulujen sisällä.

Tulosten mukaan Suomen kaupungit tekevät jonkin verran mainetyötä koulujensa puolesta, mutta tämä työ on melko vähäistä. Koulujen mainetyötä lisäämällä voitaisiin mahdollisesti ehkäistä koulujen leimautumista ja siitä seuraavaa tiettyjen koulujen tietoista torjumista. Tulokset viittaavat myös siihen, että koulukohtaisia eroja seuraamalla voitaisiin kohdentaa lisärahoitusta ja resursseja heikommassa asemassa oleville kouluille. Turussa koulusegregaation vähentämiseksi on tehty työtä erilaisten hankkeiden avulla ja näiden hankkeiden tavoitteena on osaltaan myös huonomaineisten koulujen vetovoiman lisääminen (Perusopetuksen projektisalkku 2024).

5.3 Oppilasaineksen sekoittaminen oppilaaksiottoalueilla

Turussa on 11 oppilaaksiottoaluetta (Turun kaupunki 2022). Näiden alueiden muokkaaminen, esimerkiksi oppilaaksiottoalueita vähentämällä tai aluerajoja muuttamalla, voisi olla keino tasoittaa koulujen välisiä eroja. Aiemman tutkimuksen mukaan kaupunkirakenteella ja koulujen oppimistuloksilla on selvä yhteys (Rimpelä & Bernelius, 2010). Näin ollen oppimistuloksiin voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa siten, että oppilaaksiottoalueita muutettaisiin niin, että kouluihin tulisi oppilaita erilaisista taustoista. Tämä voisi olla mahdollista muuttamalla oppilaaksiottoalueiden rajoja. Toisaalta on huomioitava Kosusen ym. (2024) esittämä näkemys, jonka mukaan sekoittamisen tulisi toteutua siten, että myös keskiluokkaiset vanhemmat pitäisivät lapsensa lähikouluissaan.

Rehtorit uskoivat, että vanhemmat eivät haluaisi oppilaaksiottoalueita muutettavan siten, että koulumatkat pitenisivät. Erityisesti alakoulun osalta he näkivät koulumatkan pituuden olevan merkittävä tekijä koulun valinnassa. Myös aikaisemmassa tutkimuksessa on osoitettu vanhempien suosivan kouluja, joihin lapsilla on lyhyt koulumatka (Wettlaufer & Farwick 2024). Lisäksi perusopetuslain (L 628/1998, 6. §) mukaan koulumatkojen tulee olla mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia. Lähikouluperiaatteella pyritään lisäksi ehkäisemään koulujen eriytymistä (Kalalahti & Varjo 2012). Tämä tutkimus tukee aiempaa tutkimusta ja

lainsäädäntöä siitä, että vaikka oppilaaksiottoalueiden rajoja muokattaisiin, on tärkeää pitää koulumatkat oppilaille lyhyinä.

Tutkimukset osoittavat, että oppilaaksiottoalueet voivat lisätä kaupunkisegregaatiota, sillä tiettyyn kouluun pääsy voi edellyttää asumista kyseisellä alueella (Eerola & Saarimaa 2019). Tämä luo tilanteen, jossa oppilaaksiottoalueet voivat perheiden muuttopäätösten kautta vahvistaa kaupungin segregaaatiota.

Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että nykyinen oppilaaksiottojärjestelmä, jossa oppilas sijoitetaan lähikouluunsa, ellei hän hae muualle, voi osaltaan ehkäistä koulusegregaation lisääntymistä. Tulosten perusteella oppilaaksiottoalueiden rajoja ei myöskään olisi syytä poistaa kokonaan, sillä tämä voisi johtaa koulujen segregaaation kasvuun entisestään. Brandén ja Bygren (2022) kuvaavat kouluvalinnan lisääntymisen johtavan koulusegregaation kasvuun vanhempien saadessa valita lapsensa koulun vapaasti. Tulokset yhdessä aikaisemman tutkimuksen kanssa viittaavat siihen, että oppilaaksioton periaatteissa tulisi tasapainoilla vapaan ja rajoitetun järjestelmän välillä, jotta koulusegregaatio pysyisi mahdollisimman vähäisenä.

Tulosten mukaan oppilaaksioton järjestelmät, joissa lähikoulu on oppilaan ensisijainen koulu mutta oppilaalla on mahdollisuus hakea muuhun kouluun, ovat osoittautuneet tehokkaimmiksi koulusegregaation ehkäisemisessä ja lieventämisessä. Perusopetuslain (L 628/1998, 6. §) mukaisesti Turun kunta sijoittaa oppilaan lähikouluunsa, mutta perustellusta syystä oppilas voidaan sijoittaa toiseen kouluun. Oppilailla on lisäksi oikeus hakea muuhun kouluun (Turun kaupunki 2022). Tulokset viittaavat siihen, että Suomen koulujärjestelmä on rakennettu siten, ettei se itsessään vahvista eriytymistä. Näin ollen voidaan päätellä, että nykyinen Turussa käytössä oleva järjestelmä on koulusegregaation ehkäisyn kannalta toimiva.

Oppilaaksiottoalueiden muokkaus ei yksin riitä ratkaisemaan koulusegregaatiota, mutta tulosten perusteella oppilaaksiottoalueet tulisi ottaa huomioon keskusteluissa ja tutkimuksissa koulujen eriytymisestä. Alueiden vähentäminen, lisääminen tai rajojen muuttaminen voisivat olla keinoja koulusegregaation ehkäisyssä, mutta lisäksi tarvitaan muita toimia. Esimerkiksi koulujen sijoittaminen siten, että niihin tulisi oppilaita erilaisista naapurustoista, voisi edistää eritaustaisten oppilaiden sekoittumista jo koulujen rakentamisvaiheessa.

6 Johtopäätökset

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kaupunkisegregaatio vaikuttaa koulujen toimintaan ja oppilaiden kouluvalintoihin Turussa. Eriytyminen näkyy muun muassa oppilasohjan valikoitumisessa, joka johtuu perheiden muuttopäätöksistä ja kouluvalinnoista. Oppilaiden taustat, mukaan lukien perheiden sosioekonominen asema ja etninen tausta, vaikuttavat suoraan koulujen maineeseen ja oppimistuloksiin. Tämä ilmiö on huolestuttava, sillä se vahvistaa entisestään koulusegregaatiota, mikä puolestaan voi heikentää joidenkin oppilaiden mahdollisuuksia.

Hyvä maine voi houkutella koulutusta arvostavia perheitä, mikä luo noidankehän, jossa koulun maine ja oppilasohja vahvistavat toisiaan. Koulun maineeseen vaikuttavat myös alueelliset tekijät, kuten työttömyys ja alhainen koulutustaso. Täten koulun maineen parantaminen voisi toimia keinona estää koulujen torjumista ja edistää oppilaiden sekoittumista taustojensa suhteen.

Oppilasaineksen sekoittaminen oppilaaksiottoalueilla näyttäytyy tärkeänä keinona koulusegregaation vähentämisessä. Oppilaaksiottoalueiden rajojen muuttaminen voi mahdollistaa oppilaiden tulemisen erilaisista sosiaalisista ja kulttuurisista taustoista, mikä voi rikastuttaa koulun oppilasohjaa. On kuitenkin huomioitava, että koulumatkojen pituus on merkittävä tekijä perheiden kouluvalinnoissa ja muuttopäätöksissä. Oppilaaksiottoalueita muokattaessa on löydettävä tasapaino rajoittavan ja vapaan valinnan suhteen. Koulusegregaation hillitsemiseksi tarvitaan lähestymistapaa, joka huomioi niin alueelliset kuin koulukohtaiset tekijät.

Koulusegregaatio on monimutkainen ilmiö, jonka ratkaiseminen edellyttää eri toimialojen tiivistä yhteistyötä. Koulusegregaatio ei ole vain paikallinen ongelma, vaan se juontaa juurensa laajempiin sosioekonomisiin ja alueellisiin rakenteisiin. Vaikka Suomessa on tehty tutkimusta koulusegregaatiosta, Turun kontekstissa tarvitaan lisää tutkimusta, jotta saadaan syvällisempää ymmärrystä siitä, miten koulusegregaatio vaikuttaa erityisesti Turun kouluihin.

Kiitokset

Haluan kiittää kaikkia tutkimukseen osallistuneita rehtoreita ja asiantuntijoita, jotka antoivat aikaansa ja panostustaan haastatteluihin vastaamalla. Teidän arvokkaat näkemyksenne ovat olleet keskeisiä tutkimuksen toteutumiselle ja ovat auttaneet lisäämään ymmärrystä Turun koulusegregaatiosta ja koulun maineen rakentumisesta. Ilman teidän osallistumistanne tämä tutkimus ei olisi ollut mahdollinen.

Lähteet

- Bernelius, V. (2008). Lähi (ö) koulu. *Helsingin koulut ja kaupunginosat EU: n Urban II-ohjelman kouluhankkeissa.*
- Bernelius, V. (2010). Alueellinen eriytyminen heijastuu kouluihin. *Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla, 19.*
- Bernelius, V. (2013). Eriytyvät kaupunkikoulut. *Helsingin peruskoulujen oppilaspohjan erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Tutkimuksia, 1.*
- Bernelius, V. & H. Huilla (2021). Koulutuksellinen tasa-arvo, alueellinen ja sosiaalinen eriytyminen ja myönteisen erityiskohtelun mahdollisuudet. *Valtioneuvoston julkaisuja 2021:7.* Valtioneuvosto.
- Bernelius, V., H. Huilla, I. Ramos Lobato (2021). 'Notorious Schools' in 'Notorious Places'? Exploring the Connectedness of Urban and Educational Segregation. *Social Inclusion, 9(2), 154–165.*
- Bonal, X., & C. Bellei (2018). Understanding school segregation patterns, causes and consequences of spatial inequalities in education. London: Bloomsbury Publishing.
- Brandén, M., & M. Bygren (2022). The opportunity structure of segregation: School choice and school segregation in Sweden. *Acta Sociologica, 65(4), 420–438.*
- Bunar, N., & A. Ambrose (2016). Schools, choice and reputation: Local school markets and the distribution of symbolic capital in segregated cities. *Research in Comparative and International Education, 11(1), 34–51.*
- Eerola, E. & T. Saarimaa (2019). Asuinalueiden segregaatio ja naapurustovaikutukset. *Kansantaloudellinen aikakauskirja.*
- Harris, R., & R. Johnston (2020). *Ethnic segregation between schools : is it increasing or decreasing in England?* (First published.). Bristol University Press.
- Huilla, H. (2022). Kaupunkikoulut ja huono-osaisuus: alueiden tukeminen tukee kouluja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

- Inkinen, A. (2023). Koulusegregaation vähentämiseen tähtäävän hanketyön keskeiset tulokset ja parhaat käytännöt 2022–2023.
- Jupp, E. (2013). “I feel more at home here than in my own community”: Approaching the emotional geographies of neighbourhood policy. *Critical Social Policy* 33(3) 532–553.
- Kalalahti, M. & J. Varjo (2012). Tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus perusopetukseen sijoittumisessa ja valikoitumisessa. *Kasvatus & Aika (Verkkolehti)*, 6(1).
- Kearns, A., O. Kearns & L. Lawson (2013). Notorious places: Image, reputation, stigma. The role of newspapers in area reputations for social housing estates. *Housing Studies*, 28(4), 579–598.
- Kiilakoski, T. (2012). Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. *Opetushallitus. Muistiot*, 6, 39.
- Kortelainen, M., T. Saarimaa & O. Harjunen (2016). Helsinkiläisten lapsiperheiden kouluvalinnat asuntomarkkinoilla. *Kvartti 4/2015*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kosunen, S., S. Juvonen, H. Huilla & M. Peltola (2024). Koulu ja eriarvoisuus. Helsinki: Gaudeamus.
- Koulupaikan määräytyminen (2024). 24.9.2024 <<https://www.turku.fi/paivahoito-ja-koulutus/perusopetus/koulupaikan-maaraytyminen>>
- Koulusegregaation vähentäminen Turussa (2024). 18.9.2024 <<https://www.turku.fi/projekti/koulusegregaation-vahentaminen-turussa>>
- Owens, A., & J. Candipan (2019). Social and spatial inequalities of educational opportunity: A portrait of schools serving high- and low-income neighbourhoods in US metropolitan areas. *Urban Studies (Edinburgh, Scotland)*, 56(15), 3178–3197.
- Paasi, A. (1984). Alueellinen identiteetti ja siihen vaikuttavat tekijät—esimerkkinä alueellinen kirjallisuus. *Terra*, 96(2), 113–120.
- Pasu, T., P. Seppänen & S. Kosunen (2023). Painotetun opetuksen oppilasvalikointi Suomen kaupunkikouluissa: valintakriteerit ja ideaalioppilaan normi. *Hallinnon Tutkimus*, 42(1), 38–55.
- Perusopetuksen projektisalkku (2024). 28.10.2024 <<https://www.turku.fi/perusopetuksenprojektisalkku>>

- Repo, V. (2023). Lähiö paikassa ikääntymisen affektiivisena tilana. *Alue Ja Ympäristö*. 53(1), 12–27.
- Rimpelä, M. & V. Bernelius (toim.). (2010). Peruskoulujen oppimistulokset ja oppilaiden hyvinvointi eriytyvällä Helsingin seudulla: MetrOP-tutkimus 2010–2013. Mitä tiedettiin tutkimuksen käynnistyessä keväällä 2010? *Geotieteiden ja maantieteen laitoksen julkaisuja B1*. Yliopistopaino, Helsinki.
- Rourke, L., & T. Anderson (2004). Validity in Quantitative Content Analysis. *Educational Technology Research and Development*, 52(1), 5–18.
- Saikkonen, P., K. Hannikainen, T. Kauppinen, J. Rasinkangas, & M. Vaalavuo (2018). *Sosiaalinen kestävyys: asuminen, segregatio ja tuloerot kolmella kaupunkiseudulla*. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Seppänen, P., S. Kosunen, & R. Rinne (2018). Lohkoutuuko koulutuspolku, katoaako tasa-arvo? *Eriarvoistuva maailma-tasa-arvoistava koulu*, 65–91.
- Tuomi, J., & A. Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Turun kaupunki (2022). Oppilaaksioton perusteet Turun suomenkielisessä perusopetuksessa 1.1.2023 alkaen. Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuus, Turku.

Liitteet

Liite 1: Asiantuntijan haastattelurunko

Osa 1 Segregaatio

Alueellisella segregaatiolla tarkoitetaan asuinalueiden eriytymistä sosioekonomisen taustan tai tulotason perusteella, jolloin huono-osaisuus kasautuu tyypillisesti vanhoille lähiöalueille. Heikko koulutustaso, alhainen työllisyysaste, korkea työttömyysaste, etniset vähemmistöt, päihteiden käyttö ja lastensuojelun asiakkuus ovat sellaisia piirteitä, jotka keskittyvät tietyille alueille, kun puhutaan kaupunkien eriytymisestä. Lisäksi keskiluokkaiset keskittyvät omille alueilleen.

Koulusegregaatiolla tarkoitetaan koulujen oppilaspuolelta, eli oppilaiden perhetaustan ja osaamiserojen eriytymistä, joka voi johtaa siihen, että esimerkiksi tuen tarpeen oppilaita kasautuu erityisesti tiettyyn yksikköön.

1. *Miten kuvailisit koulusegregaation ilmenemistä Turun peruskouluissa? Onko sitä havaittavissa ja miten se ilmenee eri alueiden kouluissa?*
2. *Millaisia toimia Turun kaupungilla on koulusegregaation poistamiseksi ja vähentämiseksi?*

Osa 2 Maine ja leimautuminen

Maineella tarkoitetaan alueeseen/kouluun liitettäviä joko myönteisiä tai kielteisiä uskomuksia ja ajatuksia. Maine on olemassa, kun tietty määrä ihmisiä uskoo siihen tai ilmaisee uskomuksensa muille. Erityisen kielteistä mainetta kutsutaan **leimaksi**. Leimautuminen on sosiaalinen prosessi, jossa henkilö tai ryhmä kokee tai havaitsee kielteisen uskomuksen, joka johtaa syrjintään, syrjäytymiseen, hylkäämiseen, syyllistämiseen tai väheksyntään.

3. *Onko Turussa erityisen hyvä- tai huonomaineisia kouluja? Mistä uskot kielteisten tai myönteisten maineiden kouluissa johtuvan?*
4. *Kuinka yleistä arvelet sen olevan, että perhe haluaa sijoittaa oppilaan muuhun, kuin lähikouluunsa koulun maineen vuoksi?*
5. *Miten koulun maine vaikuttavaa kouluvalintoihin Turussa?*
6. *Millaisia toimia Turun kaupungilla on koulujen leimautumista vastaan?*

Osa 3 Oppilaaksiottoalueet

Turun perusopetuksen **oppilasalueet** määräytyvät asuinalueiden perusteella niin, että oppilas sijoitetaan oman asuinosaiteensa lähikouluun. Oppilas voi kuitenkin halutessaan hakeutua muuhun kouluun, kuin mikä hänelle on määrätty.

7. *Vaikuttavatko nykyiset oppilaaksiottoalueet koulusegregaatioon sitä vähentäen tai lisäten?*
8. *Pitäisikö Turun oppilaaksiottoalueita mielestäsi muokata koulusegregaation ehkäisemiseksi ja poistamiseksi? Miten?*

Liite 2: Tietosuojailmoitus rehtoreille

1. Rekisterin nimi:

Koulusegregaatio ja koulujen maine Turun peruskouluissa

2. Rekisterinpitäjä:

Karoliina Sarapelto, karoliina***@utu.fi

Turun yliopisto, maantieteen ja geologian laitos, Vesilinnantie 5, 20500 Turku

3. Vastuuhenkilön yhteystiedot:

Karoliina Sarapelto, karoliina***@utu.fi

4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja käsittelyn oikeusperuste:

Tutkimuksessa haastatellaan Turun peruskoulujen rehtoreita. Haastatteluissa selvitetään heidän käsityksiään koulusegregaatiosta ja koulujen maineesta sekä niiden vaikutuksista kouluihin. Lisäksi rehtoreilta kysytään mielipiteitä oppilaaksiottoalueiden muokkaamisesta koulusegregaation vähentämiseksi ja poistamiseksi. Sähköpostiosoitteita käytetään haastattelukutsun lähettämiseen.

Henkilötietojen EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 6 artiklan mukaisena käsittelyperusteena on

käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten (yleinen etu 6 art. 1 a-kohta)

rekisteröity on antanut suostumuksensa henkilötietojen käsittelyyn (suostumus 6 art. 1 e-kohta)

muu mikä _____

5. Käsiteltävät henkilötietoryhmät:

Rekisteriin talletetaan rekisteröidystä seuraavia tietoja:

Nimi, sähköpostiosoite, työpaikka, henkilökohtaiset käsitykset kysyttävistä asioista.

6. Henkilötietojen vastaanottajat ja vastaanottajaryhmät:

Tietoja ei siirretä eikä luovuteta tutkimusryhmän ulkopuolelle.

8. Tiedot tietojen siirrosta kolmansiin maihin:

Henkilötietoja ei luovuteta EU:n tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

9. Henkilötietojen säilyttämisaika tai sen määrittämisen kriteerit:

Haastattelutallenteista kirjoitetaan tekstitiedostot ja tallenteet tuhotaan. Samalla tutkimusaineistosta poistetaan suorat tunnistetiedot. Tekstitiedostoja säilytetään enintään 1.8.2030 asti, jonka jälkeen aineisto hävitetään tietoturvasestisesti.

10. Rekisteröidyn oikeudet:

Rekisteröidyllä on oikeus pyytää pääsy häntä itseään koskeviin henkilötietoihin sekä oikeus

pyytää tietojensa oikaisemista tai poistamista taikka käsittelyn rajoittamista tai vastustaa niiden käsittelyä. Oikeutta henkilötietojen poistamiseen ei sovelleta tieteellisessä tai historiallisessa tutkimustarkoituksessa silloin, kun poisto-oikeus todennäköisesti estää käsittelyn tai vaikeuttaa sitä suuresti.

Poisto-oikeuden toteuttamista arvioidaan tapauskohtaisesti.

Rekisteröidyllä on oikeus tehdä valitus valvontaviranomaiselle.

11. Tiedot siitä, mistä henkilötiedot on saatu:

Tiedot kouluista ja rehtoreista on saatu Turku.fi -sivustolta. Muut tiedot kerätään suoraan haastattelututkimukseen osallistuvilta.

12. Tiedot automaattisen päätöksenteon ml. profiloinnin olemassaolosta:

Tietoja ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon tai profiloinnin tekemiseen.